

№ 1

1 იანვარი 1914 წ.

მიიღება ნაღის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

უძველესი კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

ფიური და სალიტერატურო უზრუნველ

წელიწადი მესამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

იგეგმება და იანვრის კირველ რიცხვებში დაურიგდებ
 ბა ხელის მოძვერთ წარსული წლის ჰ რ ე მ ი ა „კლდის“ რედაქციისგან: ცნობილი ჰუბლიცისტის აღ. ფრონელის მონოგრაფია: „**მთის არ-**
ფივი უამილი“ მოძვერთ წლის ჰ რ ე მ ი ა დაურიგდებათ
 ხელის მოძვერთ 1914 წლ მაისში

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

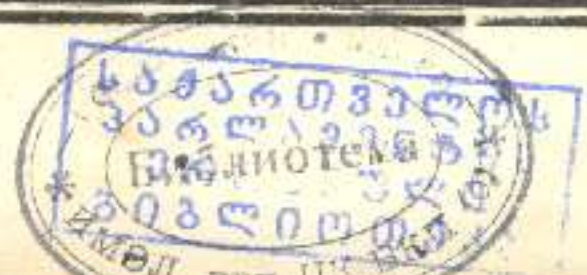
უძველესი კვირეული საზოგადო-ეკონომიური

და სალიტერატურო უზრუნველ

„**კლდე**“-ზედ.

ფ ა ს ი:	1 წლით	3 მან.
	6 თვით	2 მან.
	3 თვით	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

რ ე ლ ა ქ ც ი ი ს ა ბ ა ნ

ვაკანებთ რა ხელის მოძწერით, რომ სოციალურ დარჩენილია 1913 წლ. ხელის მოსწვე-
 რი ფასის ნაწილი, ვსთხოვთ გამოგზავნონ 1914 წლ. ჟურნალის ფასთან ერთად წინა-
 აღმდეგ შემთხვევაში შემდეგი ნომრიდან მოეხმობა ჟურნალ „კლდის“ გზავნა.

- ს ა რ ჩ მ ვ ი:
1. შეთხერი.
 2. ქართული შრესა 1913 წ.
 3. ხიზანთა საქმე ზეტერბურგში.—ან-ფა-
რისა.
 4. რისთვის მიუღოცა?—ეკალისა.
 5. შე მსურს სიგოცხდე.—ი. მჭედლი-
შვილისა.
 6. მტარვალის ცხე.—მოთხრობა ეკ.გაბაშვილისა.
 7. ნაწევრევი.—რიშ
ბაბასი.
 8. უკანასკნელა ამბეა.
 9. სახალწლო ფოსტა.—ლიმონასი.
 10. ქართული
თეატრი 1913 წ.—რაესი.

I იანვარი, 1914 წელი

გილოცავთ ახალ წელიწადს, მკითხველო! ასეთია ბუნება ადამიანისა, რომ იგი იმედი-
 თა სცხოვრობს, რადგანაც მისი გაუძლომე-
 ლი გული არას დროს არ არის კმაყოფილი წარსულითა და აწმყოთი და ახალი წელიწადისაგან მოვლის ხსნასა და შვებას. ყოველ წელს, რაც უნდა ბედნიერი ყოფილიყო იგი ჩვენთვის, უდიერად და უმაღურად ხელსა ვკრავთ და საუკუნეთა უფსკრულისაკენ წყევლა-კრულვით ვისტუმრებთ, რადგანაც კიდე ბედნიერებისა მიუწვდომელია და უფსკრული ჩვენი სურვილების აღუვსებელი. ახალი წელი მოვა, ახალ ბედნიერებას მოგვიტანსო ვიმედოვნებთ, თორემ მართალი რომ ვთქვათ რა მისალოცია ახალი წელი! ყოველი ახალი წელი ხომ სამარისაკენ მიგვიძღვება, ხომ იმას ჩავგვიჩინებს უღმობელი ბუნება: ეს ერთი წელიც ხომ გამოვგლიჯე შენს ხანმოკლეობასაო! ყველა იმას, ვისაც ბედმა უმუხთლა და აღარ შერჩენია სასიცოცხლო ძალა, ვისაც დაემსხვრა ლამაზი იმედები და მომავალი მისთვის დასუდრულია, ვისიც გულს, გავლილმა წელმა გადუ-

ვალი იარა დააჩნია და არც ახალი წელი უქადის წყლოულის გაბათილებას, მას კიდევ მიელოცება ახალი წელი, რადგანაც იგი უახლოვდება ტანჯვის დასასრულს, მაგრამ ყველა მას, ვისაც სიცოცხლე მოსწონებია, კიდევ დამტკბარა, ვისაც სიამით მოევლინა და სიამითვე გაატარა ძველი წელიწადი, იმას ვერ მივულოცავთ ახალ წელიწადს, რადგანაც იგი ახალია—უცნობი და შეუჩვეველი და ხომ გაგიგონიათ: შეჩვეული ჭირიც სჯობია შეუჩვეველს ღზინსაო.

ეს ხომ ასეა, მაგრამ მაინც გილოცავთ ახალ წელიწადს ყველა სულით და გულით ქართველს, რომელსაც არა რცხვენია რომ იგი ქართველია და სხვის ქურქში არ ეხვევა, რომელსაც საკუთარ „მე“-სთან ერთად არც თავისი ერი და თავისი სამშობლო მხარე დაუვიწყნია, რომელსაც ქვეყნის სიკეთე, საკუთარ ბედნიერებად მიაჩნია და უბედურებას მისას გულდათუთქული ჭირისუფალივით იზიარებს.

სოციოლოგიაში ორგანიული თეორია, სამწუხაროდ, ჩვენს დროში უარყოფილიც რომ არა ყოფილიყო, მისი უსაფუძვლობა იქიდგანაც კი მტკიცდება, რომ „საზოგადოება—ორგანიზმის“, „ერი—ორგანიზმის“ შე-

მადგენელი ნაწილები, ცალკე ინდივიდებს რომ თავი დავანებოთ, თვით ჯგუფები, წოდებანი, კლასები ერთურთის დახმარების და სოლიდარობის ნაცვლად, ერთმანეთის მიპირდაპირეებად, ანტაგონისტებად, მოწინააღმდეგეებად გამოდიან. რამდენადაც უფრო რთულდება (კხოვრება, ვითარდება საზოგადოებრივობა, ეს განთვითება, ერთი ერთეულის დანაწილება, დიფერენციაცია უფრო მკაფიო ხასიათისა ხდება. მაშასადამე, ნუ გვიკვირს, და ნურც სასოწარკვეთილებას ვეძლევით თუ ჩვენი ერთი მრავალ სხვა და სხვა მოწინააღმდეგე ბანაკებად დაყოფილია და დარაზმული. მაგრამ ამავე დროს ისინიც მართალნი იყვნენ ვინც კლასთა ბრძოლის იქითაც ჰხედავდა გადახედვას და ვინც ჰხედავდა, რომ ყველა „კლასებსაც“ თავზე ერთი სამშობლოს ცა ჰხურავს, რომ არის ხოლმე ისეთი დიადი მომენტები, როდესაც ამ მტერთა გზანიც დროებით ერთდებიან; ეს დანაწილებული „სხეული“ ერთდება, და როგორც ერთი განუყოფელი ერთეული, გრძნობს მომენტის სიმწვავეს. და არა ერთი და ორი მომენტი იყო წარსულ წელს ასეთი ერთსულოვნების გამამტკიცებელი ჩვენს საზოგადოებაში და ჩვენს პრესაში.

ბედის უკუღმართობამ დიდი ხანია ქართველების მაჯის-ცემა მიასუსტა და სამხრეთის შვილთა ბუნებით მოღუნებული ენერგია, უფრო მოადუნა და გაამეფა გულგრილობა, დაუდევრობა. ჩვენს ბედში მყოფ ერისათვის კი ეგ ფსიხიკა დამღუბველია და აი, გასული წელი იმით არის საყურადღებო, რომ ამ დროს ერთობ ძლიერად და საგრძნობლად ჩაგვკრა თავში საშინელმა სინამდვილემ. ამ დროს უფრო დაჟინებით დაგვიკაკუნა კარები ერის მოზღვავებულმა საჭიროებამ და ძილი გაგვიკრთო.

გასულმა წელმა უფრო ცხადათ დაგვარწმუნა რომ მტერს არა სძინავს და დაულაღვად სცდილობს სამარე გაგვითხაროს; დაგვარწმუნა რომ ტყუილად ვიძალავთ სი-

რაქლემასავით თავს და ტყუილად გვგონია მტერიც ვერა გვხედავსო. ჩვენი ცხოვრების მეთვალყურე გვერდს ვერ აუხვევს იმ ცხადს სინამდვილეს, რომ გასულ წელს ბევრი ისეთი საკითხი დაგვებადა, რომელმაც ერთნაირად ააძგერა ყველა ქართველის გული, ბევრი საკითხი გამოვიდა ბუნდოვან ფრაზეოლოგიის სამეფოდან და გარკვეულად დაისვა გადასაწყვეტად.

ძნელი სათქმელია რომელ საკითხს უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომელი უფრო საინტერესოა და საჭირობოროტო ჩვენი ქვეყნისათვის. თითქოს განგებ, გასულ წელს აღძრული საკითხები თანასწორად დიდ-მნიშვნელოვანი გამოდგა, თითოეული მათგანი, თავის თავად ძირითადი საკითხია ჩვენი ეროვნული თვითშეგნებისათვის.

აბა თუ უმნიშვნელო იყო არჩევნები მე-IV სათათბიროში! განა ჩვენს მომავალ ისტორიაში როდისმე დავიწყებას მიეცემა და მნიშვნელობა დაეკარგება იმას, რომ „ქართველი“ ს.-დემოკრატია და მისი იდეალები თურმე ისეთი „ძლიერი ყოფილან, რომ თვით მის მტრებსაც აიძულებს იარაღი მის ფეხთა ქვეშე დააწყონ?!“ — ასე ახსნა სომხის ბურჟუაზიის დახმარება ს.-დემოკრატების ერთმა ძველმა და გამოცდილმა ლიდერმა. განა ძვირფასი არ არის ჩვენთვის ეს შემთხვევა, განა ჩვენს ერს თვალები არ უხდა აუხილოს ს.-დემოკრატების და სოლოლაკელების ასეთმა ერთსულოვნებამ?! განა საკმარისი არ არის ამხანაგ არშაკ ბაბოვის და ხატისოვის „სიხარულის წრფელი ცრემლები“, რომ ყოველი ქართველი დააფიქროს და პირჯვარი გამოასახვინოს!

ან თუ კახეთის რკ. გზის გარშემო ატეხილი დავა და აზრთა შეჯახება იყოს უმნიშვნელო ჩვენი თვითშეგნების გამოსარკვევად. სწორედ გასულ წელს დამთავრდა ეს საკითხიც და დაგვანახვა ვინ საით ხრის სასწორს, ვინ რა მისწრაფებით არის სულ-ჩადგმული და ვის რა რიგ სურს საქვეყნო

საქმეში ხელის მოთბობა. მეისრე აქ 1913 იყო და ისრები, ერთი ბაქოსკენ იყო მიმართული და მეორე კახეთისაკენ, პირველი სომხის ბურჟუაზიის მადას გვიჩვენებდა და მეორე კი ქართველთა ეროვნულ ინტერესებს. ან შეიძლება ს.-დემოკრატების ბანაკში თვალსაჩინო ფუსფუსი და ეროვნულ საკითხის გარშემო ჯირითი იყოს უმნიშვნელო?! ეს ფუქსუსი რა თქმა უნდა 1913 წელს არ გაჩენილა მხოლოდ, მაგრამ საყურადღებო ის ძვალია, რომელიც ს.-დემოკრატებამ დებ. ჩვენკელის ხელით გადმოუგდო ხალხს.

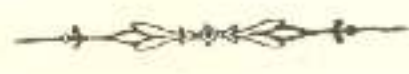
ს.-დემოკრატია ერთობ მშობრავი, მომქმედი და ვრცელ მასასთან დაახლოვებული პარტიაა ჯერ კიდევ, რომ მას არ შეემჩნია და არ ეგრძნო ის რყევა, ის ინტერესი, რომელსაც ჩვენი უერი იჩენს ეროვნულ საკითხებისადმი და აი ისიც სცდილობს ჩვენი ცხოვრების ზღვაში ერთი ანკესიც გადისროლოს და გვარწმუნებს - ჩვენც დიდს ყურადღებას ვაქცევთ ეროვნულ საკითხსაო. მართლაც აქა-იქ გაისმის მათი ხმაც ამ საკითხზედ და იქნებ ოდესმე გონებიანადაც გადასწყვიტონ ეს მწვავე საკითხი რომ უინი ჩვენის პარტიებისა სხვა მხარეს მიემართოს, საქმის მხარეს, საცა სამკალი ბევრია, მომკალი კი ცოტა!

1913 წელს აგრეთვე ისევ განცხოველდა დიდ-მნიშვნელოვანი საკითხი ეგრედ წოდებული „სომეხ-ქართველთა“ ურთიერთობისა და იმ ხანაში გადავიდა, საიდანაც მეტის ყურადღებით, მეტის დაკვირვებით, მეტის სიფრთხილით და სიფხიზლით უნდა მოვეკიდოთ მასა. მართალია, ეს საკითხი მარტო გასულ წელს არ წარმომდგარა ჩვენთვის, ეს „ურთიერთობა“ წლობით კი არა საუკუნოებით ისახებოდა და ვინ იცის ჯერ კიდევ რამდენ ხანს დარჩება გარდუწყვეტილი, მხოლოდ ამ წარსულმა წელმა იმით დაგვავალია რომ ბევრ რასმე ახადა ფარდა, ბევრს მოჰგლიჯა ნილაბი, ბევრს რწმენას და იმედებს გამოაცალა ნიადაგი და საკითხიც

თავისი დიდმნიშვნელოვანი სიმკაცრით დაგვიყენა წინა. ჩვენი ცხოვრების ბევრს „ფილოსოფოსს“ უკვე გადაჭრილი აქვს ეს საკითხი, მაგრამ ჯერ კიდევ დიდხანს განაგრძობს იგი „ერთ-ადგილზე სიბრტყელს“.

ისიც ხომ ღირსშესანიშნავია, რომ ჩვენს განმარტოებულ „კლდეს“ ყოველ მხრით ეხეთქება ჩვენ მოწინააღმდეგეთა დაუღალავი და ხშირად გააფთრებული ტალღები და მტრადაცა ვართ გამოცხადებულნი ყოველი დემოკრატიული პრინციპებისა. ძველ დროში იტყოდნენ: ღმერთი ხომ ხედავს ჩემს სიმართლესაო, ახლა კი ვიტყვით: ქართველმა ხალხმა განგვსაჯოს, — შეცდომა შეცდომად ჩაგვითვალოს, თაღლითობა-თაღლითობად, ვისაც კი ეგ აღმოაჩნდება, და სიმართლე-სიმართლედ.

ნუ თუ კიდევ საჭიროა სხვა მაგალითები იმის დასამტკიცებლად, რომ 1913 წელი ნაყოფიერი იყო ჩვენთვის! მართალია, მწარე იყო ჩვენთვის გასული წელი, ბევრი წყენა მოგვაყენა, სული შეგვიშფოთა, გული გვატკინა, მაგრამ მაინც ვიტყვით: დაილოცოს 1913 წელი! შენც გილოცავ მკითხველო, რომ გასული წელი ჩვეულებრივად მამა-პაპურ ძილში არ გაგიტარებია და გისურვებთ ეს მომავალი წელიც გეფხიზლოს და ისიც შინაარსიანი და სამშობლოს მეგობართა გამამრავლებელი გამომდგარიყოს.

ქართული პრესა 1913 წელს

პრესამ დიდი ადგილი დაიპყრო ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. პოლიტიკური საზოგადოებრივი ჯგუფები პრესის საშუალებით მოქმედობენ. ხალხი ყურს უგდებს მას, ხელმძღვანელობს იმ პრინციპებით რომელსაც აყენებს წინ პრესა. გაზეთი აუცალკებელ მოთხოვნილებას წარმოადგენს ჩვენში, როგორც ცენტრისთვის, ისე პროვინციისთვის; ამ მხრივ 1913 წელი ქართული პრესის ცხოვრებაში

თვალსაჩინო წლად უნდა ჩაითვალოს. სწორედ ამ წლიდან დაიწყო დემოკრატიზაცია ქართულის პრესისა. სიტყვა „დემოკრატიზაცია“ ვხმარობთ არა პროგრამულის მნიშვნელობით, არამედ იმ აზრით რომ საჭიროებამ მოითხოვა გაზეთი უფრო ახლო ყოფილიყო ხალხთან. უწინ მარტო თბილისი აწვდიდა მთელ საქართველოს ჟურნალ გაზეთობას. წარსულ წელს კი მრავალმა ქალაქმა გაიჩინა თავისი საკუთარი გაზეთი. ნამდვილი დემოკრატიზაციაც პრესისა სწორედ ეს არის. ქუთაისს, ბათუმს, სიღნაღს, უკვე თავისი გაზეთები აქვთ. ჰქონდათ თივისი გაზეთები ქალაქ გორსაც და ბაქოს ქართულ კოლონიას. სამწუხაროდ ამ ორმა უკანასკნელმა გაზეთმა დიდხანს ვერ იარსება. ასეთივე ბედი ეწვია თბილისში ორ ყოველ დღიურ გამოცემას, „ჩვენ დროებას“ და „ჩვენ აზრს“ და ქუთათურ „ოქროს ვერძს“. ამის მიზეზი უმთავრესად ხელმოკლეობა იყო, მაგრამ ეს მატერიალური ხელმოკლეობა საზოგადოთ ქართულ პრესის ორგანიზულ ნაკლად უნდა ჩაითვალოს. მიუხედავად ასეთის ნაკლისა, მრავალმა გამოცემამ სძლია გასაჭირს და მთელი წლის განმავლობაში ასრულებდა თავის მოვალეობას.

1913 წელსაც ქართულ პრესას იმავე პირობებში მოუხდა მუშაობა, როგორც უწინ. ეს პირობები აუტანელი იყვნენ და უმთავრესად ადმინისტრაციულ ოპეკასა და ფისკში გამოიხატნენ. გაზეთის ნომრების აკრძალვა და ადმინისტრაციული ჯარიმა მუდამ მძიმე ლოდით აწვა ქართულ ჟურნალ-გაზეთობას. ამ მხრივ უფრო დაზარალებდნენ ქუთაისის გაზეთები. რედაქტორების სამართალში მიცემა და მათი დატუსაღება ისეთივე ჩვეულებრივი მოვლენა იყო, როგორც წინა წლებში. მაგრამ მიუხედავად ასეთის ძნელის პირობებისა, პრესა მაინც პარნათლად ემსახურებოდა თავის დანიშნულებას.

უმთავრესი დამსახურება ქართულის პრესისა იმაში გამოიხატა, რომ 1913 წელს მან მტკიცედ ჩაუყარა საფუძველი მთავრობის კანონ-პროექტთა კრიტიკას. ექვი არ არის ამას იქით იგი უფრო მეტს გამოცდილებას შეიძენს და ყოველი ნაბიჯი მთავრობისა, რომელიც კი საქართველოს ცხოვრებას ეხება, საზოგადო აზრის მიერ უკრიტიკოდ არ დარჩება. ამას მით უფრო მეტი მნიშვნელობა ექნება მომავალში რამდენათ პოლიტიკური ხასიათი ქართულის პრესისა უფრო განმტკიცდება. ექვი არ არის ასეთი კურსი ქართულის პრესისა ერთის მხრივ თვით 1913 წელს მიეწერება. ეს წელიწადი სავსე იყო ისეთის მოვლენებით, რომ პრესას ბევრი გამოცდი-

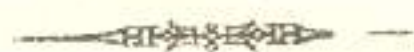
ლება უნდა მიეღო. კანონ-პროექტები მთავრობის საქართველოს ცხოვრების შესახებ, კახეთის ოკინის გზა, სხვა და სხვა არჩევნები, კრებები, კლუბერატიული მოძრაობა საქართველოში, საქართველოს მთავრობის ურთი-ერთობა და მრავალი სხვა ასეთი საკითხები იყო რომელსაც პრესა უნდა აელაპარაკებინა. ცხადია, მთელი ქართული პრესა ყველა ამ საკითხებში ერთის აზრისა ვერ იქმნებოდა. პრესა საზოგადოებრივ დიფერენციაციის გამომხატველია, და ამ მხრივ ქართული პრესაც აზრთა სხვა და სხვაობას წარმოადგენდა. მაგრამ იყო წუთები, როცა ქართულმა პრესამ ერთსულოვნობა გამოჩინა და ეს გამოიხატა მაში, რომ მთელმა პრესამ, განურჩევლად მიმართულებისა, დაჰგმო სურვილი საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის მოსპობისა. ეს გარემოება კიდევ ერთხელ ზედმეტად გვიჩვენებს, რომ ქართული პოლიტიკური აზრი გაერთიანებისაკენ მიდის და შორს აღარ არის ის დრო, როცა ზოგიერთ მთავარ საკითხებში ქართულ პრესაში მოწინააღმდეგე აზრები აღარ იქმნება.

ყველა საკითხთა შორის მთავარი ადგილი ქართულ პრესაში ამ წელსაც ეროვნულ საკითხს ეკუთრა. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამ დიდ-მნიშვნელოვანმა საკითხმაც წინ წაიწია. რთულ დოგმატიულ საკითხებიდან ქართული პრესა კონკრეტულ საკითხებზედ დაეშვა. მაგრამ ეს სასიამოვნო მოვლენა ხელს არ გვიშლის მაინც ვსთქვათ, რომ მრავალ შემთხვევაში კამათი კვლავ „უგვანო საშუალებებით“ სწარმოებდა. საურთიერთო გაუბეგრობა, პოლემიკური ჟინი და პარტიული ჯიბრი, აი დამახასიათებელი თვისებანი როგორც ავტორებისა, ისე მათ ნაწარმოებთა. ასეთ პირობებში, ცხადია, პრესა ვერ შესძლებდა საკითხის ობიექტიურად განმარტებას და ეროვნული საკითხი, ამ მხრივ, ჩვენ ჟურნალ-გაზეთობისთვის უფრო casus belli იყო საურთიერთო ჩხუბისთვის, ვიდრე საზოგადო პლატფორმა, რომელზედაც შეიძლება ძალთა კოორდინაცია. სამართლიანობას მოკლებული იქმნებოდა, რომ ასეთი საყვედური მარტო ერთი რომელიმე ჯგუფისთვის გვეთქვა და სხვებისთვის კალთა დაგვეფარებინა. სამართლიანობას მოითხოვს ვსთქვათ რომ არც ერთი ჯგუფი და არც ერთი ჯგუფის ორგანო არ იყო მოკლებული ამ ნაკლს.

დამახასიათებელ თვისებად უნდა ჩაითვალოს აგრედვე ისიც, რომ, როგორც წინა წლებში, 1913 წელსაც, ქართული პრესა, დიდი გაზეთები მაინც, სოციალისტური იყო. მართალია, ეს სოციალისტუ-

რი გაზეთები სხვა და სხვა მიმართულებებისანი იყვნენ და ხშირად ერთმანეთის სოციალისტობას თითონვე უარპყოფდნენ, მაგრამ მაინც უნდა გამოვტყდეთ, რომ ჩვენ პრესას ზომიერი ლიბერალური გაზეთი აკლია და ჩვენის აზრით, ასეთ გაზეთის როლს ვერ შეასრულებენ თვით ის გაზეთებიც, რომელთა სოციალისტობა მართლაც პრობლემატიურია. ამისთვის საჭიროა მტკიცე გარანტია შესაფერ პროგრამისა და პრინციპებისა. მოკლებულნი ჰეშმარიტ სოციალისტობას, ასეთი გაზეთები მოკლებულნი არიან ასეთ ზომიერ პროგრამებსაც. ნამდვილათ კი ასეთ გაზეთის უქონლობა დიდი ნაკლია ქართულის პრესისთვის. გარემოებამ არა ერთხელ დაგვიმტკიცა მისი საჭიროება.

ვათავეთ რა ამ მოკლე მიმოხილვას ქართულის პრესისა, მიუხედავად ზემო ჩამოთვლილ ნაკლისა და შეცდომისა ჩვენ უნდა ვსთქვათ, რომ იგი, განურჩევლად მიმართულებისა, ნიადაგ დარაჯად უდგა ქართველ ხალხის ინტერესებს და ეკონომიურ მოთხოვნებთანა წამოყენებით, ეროვნულ ინტერესების დაცვით, თუ სხვა ზომიერ მოთხოვნებთანა ქადაგებით, მუდამ წინა რიგში ხალხის უფლებათა დაცვას აყენებდა. ეს გარემოება უფლებას აძლევს ქართულ პრესას თავისი თავი ხალხის უმაღლეს ინტერესთა წარმომადგენლად ჩასთვალოს.

ხიზანთა საქმე პეტერბურგში

(წერადა შეარე).

ნოემბრის უკანასკნელ დღეებში საადგილ-მამულო კომისია, სადაც ითვლება 67 დეპუტატი, შეუდგა ხიზანთა კანონპროექტის განხილვას. მომხსენებელად არჩეულია ვას. აკიმის ძე ხარლამოვი (კადეტია, ყაზახი, ყუბანის ოლქიდან), ხოლო თავმჯდომარეობს კომისიას ცნობილი დეპუტატი ს. ი. შიდლოვსკი (ოქტომბრისტი).

კანონპროექტის განხილვის დროს ჩამოვიდნენ პეტერბურგს აგრედვე კანონპროექტის მოწინააღმდეგენი, მაგრამ ამათ, მოგეხსენებათ, ხუთი დღე რომ უარონ გარშემო ტავრიდის სასახლეს, შიგ არ შეუშვებდნენ კომისიაში დასასწრებლად.

1900 წ. ძველმა სახელმწიფო საბჭომ გადაშინჯა სახიზნო კანონი 1891 წლისა, კრებაზე დასწრების ნება მისცა განსვენებულ გაბრიელ საყვარე-

ლიძეს, რომელმაც განუმარტა საბჭოს—ერთიორად ფასის გაღება სახიზნო საკუთრებაში (სახლკარი და სხვა) უსამართლობაა და წესსა და ადასტ ეწინააღმდეგებაო. საბჭომ შეისმინა საყვარელების აზრი და დააკანონა, რომ აყრილ ხიზანს უნდა მხოლოდ ღირებულობა სახლკარისა, სამეურნეო შენობისა და ვენახ-ბაღისა და არა ორმაგი ფასიო. ხიზნად კიდევ ისა სცნო, ვინც დასახლებულა მამულის პატრონის ნებადართვით და არა ქურდულად და ძალმომრეობით. დიან, ძველად, კონსტიტუციის შემოღებამ, დაინტერესებულ კაცს შეძლება ჰქონდა თვისი აზრი გამოეთქვა, ხოლო დღეს ეს შეუძლებელია.

ამის გამო საქართველოდან მოსულნი მოწინააღმდეგენი კანონპროექტისა იძულებულნი გახდნენ მიემართათ ქართველ დეპუტატებისთვის და ეთხოვნათ მათთვის—საშუალება მოგვეცით მოვახსენოთ საადგილ-მამულო კომისიას რაც სათქმელი გვაქვსო.

მოგეხსენებათ, რომ საქართველოს სულ სამი დეპუტატი ჰყავს: ნ. ჩხეიძე, ა. ჩხენკელი და თ. ვ. ლ. გელოვანი. ორნი პირველნი, როგორც დასელებნი, აბა რა დახმარებას გაუწევდნენ მოსულებს. დასელებმა თვისი აზრი სათათბიროს უკვე მოახსენეს წერილობით, რაც მამული უჭირავთ ხიზნებს, საკუთრებად უნდა მიენიჭოს უსასყიდლოდო.

როგორც ჰხედავთ, ასეთი აზრი თვისის სიმარტივით და ქალწულობით თითქმის შეუდარებელია. საქმე ხომ ნათელია, მაგრამ ქართველი რის ქართველია, რომ ოპტიმისტი არ იყვეს. მაინც უნდოდათ მათი ნახვა და ნათქვამისა და ნააზრევის გადაცემა ამ საგანზე. მართალია, გონება და ნება შებორკილი აქვთ დოგმებით, მაგრამ რაც უნდა იყვეს, ხომ ქართველები არიან, მათს ძარღვებში ხომ ყიზილობაშური სისხლი არა სჩქედს, ნუ თუ დასელობამ სიმართლის კბილის გაჩხრეკის უნარი მოუსპო და ორჩაფხიდან აღარ ჩამოვლენ, თუ კი დაუმტკიცებდნენ მოსულნი, რომ ორჯელ ორი ოთხია და არა ცხენის თავი.

სამწუხაროდ, ამ ისტორიულ „კავკასიის კვირიაკეს“, როდესაც სახელმწიფო სათათბიროს კომისიებში ირკვეოდა სამი დიდმნიშვნელოვანი, ჩვენის დაბეჩავებულის ქვეყნისათვის კანონპროექტი, პეტერბურგში არ იყვნენ არც ჩხენკელი და არც ნ. ჩხეიძე. პირველი ფოთში ჩარჩენილიყო, არ ვიცით რად, ხოლო ჩხეიძეს მოეკურცხლა სკობელეფთან ერთად ლონდონს. იქ თურმე კონფერენციაზე

დასასწრებლად გაეშურნენ. საქმე იმაშია, რომ „ბოლ-
 შევიკებმა“ დიდის მოთმინების შემდეგ ველარ აიტა-
 ნეს „მენშევიკების“ სისხლშერეულობა და ექსორია
 უყვეს დასიდან. ჩხეიძეს და სკობელევს პირდაპირ
 უთხრეს—ვერ გიცნობთ პროლეტარიატის წარმო-
 მადგენლებად, რადგან არჩეულები ხართ საზიზღარ
 ბურჟუების ხმებითა, მართლაც ა. ი. ხატისოვის
 და ბ-ნ ხუნუნცის არჩეული დეპუტატი სადაური
 წარმომადგენელია პროლეტარიატისა! აი სწორედ
 ამ შინაურ დავიდარაბის გასარკვევად ლონდონს
 წაბძანდა აღმოსავლეთ საქართველოს დეპუტატი.
 რაკი ტფილისელ ელჩებს საკუთარი დეპუტატი პე-
 ტერბურგს არ დახვდათ, მიჰმართეს დასავლეთ
 საქართველოს დეპუტატს ვ. გელოვანს, საშუალება
 მოგეცით გავაცნოთ საადგილ-მამულო კომისიას ჩვე-
 ნი აზრი განსახილველ კანონპროექტის შესახებო.
 მიუხედავად იმისა, რომ ვ. გელოვანიც შებორკი-
 ლია პარტიულის დისციპლინით, რომ „მშრომელ-
 თა“ ჯგუფში ყოფნა განსაზღვრულ მოვალეობას
 მოითხოვს მისგან, მაინც უარი არ უთხრა ჩამოსუ-
 ლებს მცირე თხოვნაზე და შეჰპირდა გავაცნობთ
 დეპუტატებს და მათ გაუზიარეთ თქვენი მოსაზ-
 რებაო. მართლაც, თ. გელოვანმა მალე გააცნო ჩა-
 მოსულებს რამდენიმე დეპუტატი, რომელთაც სიტ-
 ყვიერად მოისმინეს, თუ რა წუნსა სდებდნენ მე-
 ფის მოადგილის მიერ შემუშავებულ კანონპროექტს.
 დეპუტატებმა ელჩებს სთხოვეს—ნალაპარაკევი დას-
 წერეთ და დაწერილი წარმოუდგინეთ კომისიას.
 ვადად დაინიშნა ერთი კვირა.

დაპირებულ ვადაზე მოხსენება მზად იყო, მაგ-
 რამ სამწუხაროდ დეპუტატი გელოვანი ფრიად სა-
 ჭირო საქმის გამო, დროებით პეტერბურგი-
 დან სხვაგან წავიდა და შეპირებულ ვადაზე
 ველარ დაბრუნდა. ჩამოსულებმა აღარ იცოდნენ,
 ვისთვის მიეცათ დაწერილი მოხსენება, ან ვინ მოახ-
 სენებდა საადგილ-მამულო კომისიას მათს აზრსა და
 განმარტებას. ამასობაში სენატორი ნიკოლსკი აჩქა-
 რებდა კომისიას, ჩქარა შეუდევით კანონპროექტის
 განხილვასო. რადგან მთავრობას დიდი ძალა აქვს
 დღევანდელ სათათბიროში და მთავრობის თხოვნას
 ძირს ვერ დაუშვებენ, დაინიშნა კრება საადგილ-
 მამულო კომისიისა იმ დღეს, როდესაც არც ერთი
 ქართველი დეპუტატი პეტერბურგში არ იყო. პირ-
 ველ სხდომაზე მომხსენებელმა ხარლამოვმა სრული-
 ად ობიექტიურად განმარტა, თუ რას წარმოადგენ-
 და კანონპროექტი. რადგან კანონპროექტს მოწინა-
 აღმდეგე არა ჰყავდა, ხოლო დამცველი კი ბლომად

იყო—სენატორი ნიკოლსკი, ნ. ჯუნკოვსკი და
 სტრელობიცკი, კომისიამ მოიწონა დედა-აზრპროექ-
 ტისა—უმამულო ხიზანს იძულებით მიეცეს ის მამუ-
 ლი, რომელიც ხელში უჭირავსო და შეუდევ მუხ-
 ლობრივ განხილვას. სულ მცირე ხანს გადააბულ-
 ბულეს ბ მუხლი, თითქმის ნახევარი (სულ 20 მუხ-
 ლია). მეცხრე მუხლის განხილვის დროს უბორძი-
 კო, გამარჯვებული წინსვლა შეჩერდა. კომისიამ დაი-
 ნახა თურმე წინააღმდეგობა ამ მუხლისა უკვე მიღე-
 ბულ და შეწყნარებულ მერვე მუხლთან. (მერვე
 მუხლი აკანონებს ერთმაგ გამოსყიდვას ხოლო მე-9,
 ორპირს). ამ ტოკვა—რყევით ისარგებლა ერევნის
 გუბერნიის დეპუტატმა მიხ. ივ. პაპაჯანოვმა და
 სთხოვა კომისიას შესწყვიტოს დროებით მუშაობა.
 მე მართალია, კავკასიის დეპუტატი ვარ. განაცხა-
 და პაპაჯანოვმა მაგრამ გულწრფელად უნდა ვალ-
 ვიარო, რომ დღეს პირველად მესმის—რა ხილია
 ხიზნობა. ამ კანონპროექტში ბევრი რაღაც გაუგებ-
 რობა იმალება, ვგრძნობ ამას და ვერ—კი მივხვედ-
 რილვარ—სად არის ქვეშარიტება. თავაზიანობა და
 საქმის ინტერესი მოითხოვს, რომ დაუცადოთ ქარ-
 თველ დეპუტატებს. ისინი გვეტყვიან, როგორც
 ადგილობრივ ვითარებათა საუკეთესო მცოდნენი,
 თუ რაშია საქმეო.

რალა თქმა უნდა, რომ ჩვენ საშუალება არა
 გვაქვს სიტყვა-სიტყვით მოგიყვანოთ დეპუტატ პაპა-
 ჯანოვის ნათქვამი. აქ აზრია მარტო ნახსენები და
 არა ის სიტყვანი, რომლითაც მან მიჰმართა კომი-
 სიას. კომისიამ შეიწყნარა პაპაჯანოვის წინადადება
 და შესწყვიტა მუხლობრივ განხილვა. მაინც პეტერ-
 ბურგს უცბად მოედო ხმა, რომ საადგილ—მამულო
 კომისიამ პრინციპიალურად შეიწყნარა კანონპრო-
 ექტი და უკვე მიიღო რვა მუხლიო.

სწორედ კრიტიკული ხანა იყო ეს მომენტი. შესაძ-
 ლებელი ხდებოდა კანონპროექტის მიღება უკრიტი-
 კოდ და მოუსმენელად იმ მხარისა, რომელიც დაბეჯი-
 თებით ამტკიცებს, რომ კანონპროექტი სიმართლესაა
 მოკლებული, რომ იგი ყალბ ცნობებზეა აშენებული,
 და რომ კანონი იგი საქართველოს მშრომელ და მო-
 ჭირნახულე მკვიდრს მწარე ბედს უმზადებსო. დავა-
 ნებოთ თავი მემამულეთა ინტერესებს, განა შესაწყ-
 ნარებელია ასე დარდიმანდულად და „უპრაგონოდ“
 ეროვნულ ტერრიტორიის დანიავება, გაფლანგვა!
 განა ესეთი საქციელი დიდი ცოდვა და დანაშაუ-
 ლი არ არის ქვეყნისა და ერის წინაშე! განა არ
 გვეყო, რაც დავკარგეთ, ნუ თუ რაც დავგრჩა,
 იმას მაინც არ უნდა გაუფრთხილდეთ! ამ ჟამად ქარ-

თლის გლეხ-კაცობა, უმამულო, ან მცირე მამულიანი, დაინძრა და წელებზე ფეხს იდგამს, რომ მამული ნაწილი ტერიტორიისა იძულებით სხვისა ხელში გადავა, როგორღა მოახერხებს მერმე მის შექმნას, ერთი სამადაც მეტი ფული რომ გაილოს? თავდაზნაურობის მამული რუსეთშიც, ჩვენშიც სანთელსავით ღნება და ილევა. აქ სატირალი არაფერია, თუ იგი მამული მკვიდრს ჩაუვარდება ხელში, ხოლო როდესაც გასასყიდად განწირულს მამულს შორიდან მოსული წაიღებს, მაშინ დადგება ქრისტესტირილი. ბ-ნი ნარიძე ჯერ ეხლავე კათაკმეველსავით გაჰკივის უცხო ტომნი სჭარბობენ ქართველობას ქართლ-კახეთშიო; მაშინ რაღას ინებებს ეს პუბლიცისტი, როდესაც ქართლ-კახეთის მიწად-მფლობელობას ჩამოეჭრება ოცდა სამი ათასი კი არა, როგორც კავკასიის მთავრობა ამბობს, არამედ შეიძლება 100. 000 და მეტიც დესეტინა სახნავ-სათესი მიწა, სათიბები და საძოვარი, ესე იგი კულტურული ნაწილი ტერიტორიისა. გაქირდვით და გაკილვით, როგორც ზოგიერთი პუბლიცისტი ჰკადრულობს, დიდი ეროვნული საქმე შეიძლება წახდეს სამუდამოდ. საქირთა ღრმად ჩაუფიქრდეთ საქმეს და წყალ-წყალობა უკუ-ვაგდოთ. ჩვენ პირადად დარწმუნებული ვართ, რომ თუ ეს საბედისწერო კანონპროექტი დამტკიცდა იმ სახით, რა სახითაც იგი შეტანილია სათათბიროში, ქართლს სამუდამოდ წელი მოსწყდება. ვინც ამ რწმენას არ იზიარებს, იგი მოვალეა დაარღვიოს ესეთი რწმენა მტკიცე საბუთებით და თუ ვერ შესძლებს ამას, ვალდებულია გვერდში ამოგვიდგეს, მხარ და მხარ იაროს ჩვენთან.

წერილი მესამე.

პეტერბურგს დაბრუნებულმა დეპუტატმა გელოვანმა სრული თანხმობა გამოუცხადა—კანონპროექტის მოწინააღმდეგეთა აზრს და კრიტიკულ შენიშვნებს სავსებით წარუდგენ კომისიასო, სთქვა. ეწყინა ისიც, რომ პირველი კრება კომისიისა იმის დაუსწრებლად მოხდა. საადგილ-მამულო კომისიის თავმჯდომარეს ს. ი. შიდლოვსკის ცალკე ტფილისიდან ჩამოსულებმა სთხოვეს რომ რაიმე ფორმალური დაბრკოლება არ აღმოეჩინა დეპუტატისათვის. ბ-ნმა შიდლოვსკიმ მტკიცედ სთქვა—დეპუტატ გელოვანს სრული უფლება აქვს წარუდგინოს კომისიას ყველა ის მასალა, რასაც თვითონ დაინახავს საქიროდ, ხელის შემშლელი არავინ ეყოლებაო.

საადგილ-მამულო კომისიას მეორე კრებაზე ვ. გელოვანმა წამოაყენა უმთავრესი ტეზისნი პროექტის მოწინააღმდეგებისა. (ეს მოხსენება იბეჭდება და ამ დღეებში ქვეყანას იხილავს. მსურველს შეუძლიან დაწვრილებით იმ წიგნაკიდან გაეცნოს, თუ რა წუნსა სდებენ მოწინააღმდეგენი ქვეყნის მთავრობის კანონპროექტს).

ამ მოხსენებაში მოწინააღმდეგენი ამტკიცებენ: 1) არსებული სახიზნო კანონი არის კანონი სალიკვიდაციო, მამული ეკუთვნის მემამულეს, ხოლო შენობანი, მოწყობილობა და ნაამაგდარი (ვენახი, ბალი) ხიზანს. მოსპობა ურთიერთობისა უნდა მოხდეს ამ კანონის ფარგალში. ნებაყოფლობით საქმის გათავებას უპირატესობა ეძლევა. ამისათვის საჭიროა განსაზღვრული ვადა, რომლის შემდეგ თავისთავად ისპობა ურთიერთობა და ხიზანი ჰკარგავს უფლებას თავის საკუთრებაზე. როდესაც ხიზანი დაიხსნის მამულს, ან შეაყიდვინებს შენობას მემამულეს დააიყრება, მაშინ მთავრობა მოვალეა სესხით მიეშველოს ორივე მხარეს და შემდეგ შელავათიანი პირობებით გადაახდევინოს ვალი.

შესაძლებელია, ლიკვიდაციის დროს ვიხელმძღვანელოთ აგრედვე შარშან დამტკიცებულ კანონით—*право застройки*. ეს კანონი ფრიად საყურადღებოა, იგი ნათელს ჰფენს იმგვარ ურთიერთობას, როგორც ჰსუფევს ხიზანსა და მემამულეს შორის 2). ხიზანს არავითარი უფლება არა აქვს იმ მამულზე, რომელიც უჭირავს. შეუძლებელია, დაუპირდაპიროთ ხიზანთა მიწადმფლობელობა ჩინშევიკებისას, ან დროებით ვალდებულ გლეხისას. ვერც ჩინშევიკს და ვერც დროებით ვალდებულს ვერ აჰყრის მამულის-პატრონი, ვიდრე იგინი იხდიან ჩინშს, ან ლალა-კულუხს. მაშასადამე ჩინშევიკი ჩვეულების ძალით, ხოლო დროებით-ვალდებული—კანონის ძალით, თანამოზიარეა მამულის პატრონისა მიწის მფლობელობაში. სახელმწიფოს უფლება აქვს ძალით ჩამოართვას მემამულეს მამული და მის თანამოზიარეს დაუმკვიდროს საკუთრებად ფასის გადახდით. აქ პროტესტი უადგილოა და უსაფუძვლო. შეიძლება ხოლოდ ვაჭრობა იმაზე—თუ რა ფასი მიეცეს მამულის პატრონს ჩამორთმეულ მამულზე, სწორედ ისე, როგორც ვაჭრობენ მთავრობა და კერძო კაცნი, როდესაც რკინის გზისთვის ძალით ართმევენ მამულს მესაკუთრეებს. სულ სხვაა ხიზნობის ბუნება. როცა გინდა, მაშინ აჰყრი ხიზანს შენობის საფასურის მიცემით. მაშასადამე იგი არაა თანამოზიარე მემამულისა; ამის გამო იძულებით მა-

ულის ჩამორთმევა სრულიად უადგილოა. ხიზნებში ჰყავთ სახასო, საეკლესიო და დროებით-ვალდებულ გლეხებს. განა სრული აბსურდი არ იქნება — მიადგე ასეთს მემამულეს და ძალა დაატანო: გინდა თუ არა დაუმტკიცე საკუთრებად ხიზანს სახიზნო მამულიო? მერე და ვისი მამული დაუმტკიცოს?

3). რაკი ასეთია ვითარება საქმისა, სახელმწიფოს უფლება არა აქვს სხვისა მამულით მოაწყოს ხიზანთა მიწისმფლობელობა. — ხიზნები ჰღელავენო. ეს საბუთი არ არის. განა დროებით-ვალდებულნი არა ჰღელავენ. ზოგს მათგანს დღეს ჩიჩქნა მიწა აღარ აქვს სანადელო, მაგრამ მათს მიწის მფლობელობის გაფართოვებაზე არავინა ჰფიქრობს. სახელმწიფო ვალდებულია იზრუნოს უმამულო ხალხისათვის, სულ ერთია ხიზანია იგი, დროებით-ვალდებული, თუ სახასო. ხიზანი რა წითელი კოჭია, რომ უპირატესობას აძლევენ. სწორედ ასეც იქცევა მთავრობა შიდა რუსეთში და მილიონებს ჰხარჯავს უმამულო ხალხის მტკიცედ მოსაწყობად. ალაბი და საზომი ერთი უნდა იყვეს როგორც შიდა გუბერნიებისთვის, ისე განაპირა ქვეყნისთვის. როგორ შეიძლება, სახელმწიფომ თვისი მოვალეობა კისერზე მოახვიოს კერძო მოქალაქეს, ან წოდებას, მერმე ისეთს წოდებას, როგორიცაა თავად-აზნაურობა საქართველოში, წყალ-წალღებული, გამოფიტული და განიავებული. თავად-აზნაურული მეურნეობა დაფუძულ — დანგრეულია და აოხრებულს რაღა აოხრება უნდა. არც ის უნდა დავიფიწყოთ, ოთხი მეხუთედი ჩვენის მიწამფლობელობისა კულტურისთვის გამოუსადეგარია.

4.) როგორია შედგენილობა დღევანდელის ხიზნობისა? მოწინააღმდეგენი მტკიცედ და ბეჯითად ამტკიცებენ, რომ დღევანდელი ხიზანი: ა) ან დროებით-ვალდებულია, ბ) ან სახელმწიფო გლეხი, გ) ან ესრედ წოდებული მაჩაბლიანთ ოსები. პირველთა მიწამფლობელობა მოწყობილია 1864 წლის კანონით; სახელმწიფო გლეხისა მოეწყო (ან მოაწყობენ) 1 მაისის 1900 წ. და 21 აპრ. 1903 წ. კანონის ძალით, ხოლო მაჩაბლიანთ ოსების ბედი მოაწყო 1852 წლ. კანონმა. მარტო ამ შვიდის ხეობის ოსებს ხელში უჭირავთ სულ ცოტა 70.000 დესეტინა. სენატმა განმარტა, რომ ერთხელ მოწყობილ გლეხკაცს უფლება აღარა აქვს მოითხოვოს მეორედ მოაწყონ მისი მიწამფლობელობა. რანაირად შეიძლება თვალი დახუკოს ადამიანმა და არ დაინახოს ის, რაც დღესავით ნათელია. მაგალითად ს. სათიხარში (ფრონის ხეობა) მშ კომლია დროე-

ბით-ვალდებული გლეხი თ. მ. რ. ერისთავისა. ესენი 20 დეკ. 1912 წ. კანონის ძალით შიდაგუბერნი საკუთრებად სახნავ-სათესს, გრამოტებში აღნუსხულს, აგრედვე შეინარჩუნებენ საძოვრისა და წყლის სერვიტუტებს. იგივე მშ კომლი უცენი ხიზნებში აზნაურ გედევანიშვილს. მაშასადამე განზრახულ კანონის ძალით ხელმეორედ მოაწყობენ მათს მიწამფლობელობას და მიანიჭებენ სერვიტუტებს: საძოვრისას, ტყისას და წყლისას. თუ საქმე „კამფეტივით“ დარგებაზე მიდგა, დავარიგოთ მამული ყველამ, რაღაზე ვიწუხებთ თავსა. თორემ მარტო სათიხრელების ამალღება ვერაფერი ზრუნვაა ქვეყნისათვის.

5). მოწინააღმდეგენი ამტკიცებენ, რომ სათათბიროში შეტანილი კანონპროექტი სრულიად შეუმუშავებელია. არ იცის მთავრობამ რამდენი კომლია ხიზანი, რა ზომის მიწა უჭირავს მემამულისა, რამდენი საკუთარი მამული აქვს; რა დარჩება მემამულეს, იძულებით რომ ჩამოართვან ნაწილი ხიზნების დასაპურებლად და სხვა. შეუძლებელია ვისიმე მიწამფლობელობის მოწყობაზე ჰფიქრობდე და ზემოდ ჩამოთვლილი ცნობანი არა გქონდეს. ეს იმასა ჰგავს, რომ თვალებზე ფისი წაისვა და მოგზაურობას შეუდგე. უეჭველია, ასეთი მგზავრი კლდეზე გადიჩებება; ასეც მოხდება. მოწინააღმდეგენი ამბობენ აი რას: სამაჩაბლოდან გამოსული მთიული, უკვე მოწყობილი 1852 წლის „უჭაზით“, ჩაეხიზნა სადმე საციციანოში, შემდეგ გადავიდა კახეთში და შეიძინა საკუთრად მამული. სამს ალაკას მკვიდრად ფეხს იკიდებს ასეთი გლეხ-კაცი. როცა ასეთი მაგალითი მრავალთაგან მრავალია, ლაპარაკი იმაზე, რომ მკვიდრად მოვაწყოთ ასეთი ჯურის კაციო, სწორედ რომ უხერხულია. ან კიდევ: ორი ძმა მემამულე გაიყარა, ერთს ერგო ხიზნებით დატვირთული მამული, მეორეს თავისუფალი. თუ კანონპროექტი დაკანონდა, პირველი სულით ხორცამდე დაილუპება, ხოლო მეორე გაბედნიერდება. რისთვის უნდა მოხდეს ასეთი უსამართლობა? რომელი უმაღლესი ინტერესი თხოულობს ამ სადალაქო ოპერაციას?

ტფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურობამ მრავალჯერ სთხოვა მთავრობას — კომლურად შეისწავლე ხიზნების მდგომარეობაო, გზაც უჩვენა ასეთის შესწავლა-გამოძიებისა, მაგრამ მთავრობა ჯიუტობს — ხელთა მაქვს ძვირფასი მასალაო და გამოკვლევა საქირო არ არისო. თურმე ეს „ძვირფასი მასალა“ შეუკრეფია სტატსკი სოვეტნიკს მ. მ. ტებენკოვს. ქვეყანამ იცის, რომ ბ-ნი ტებენკოვი მხოლოდ სად-

გურ გომში ბრძანდებოდა და თარჯიმანის პირით ებაასა ხალხს. ასეთის წესით ცნობების შეკრება შეუძლებელია, მაგრამ რას იზამ, ჩვენი კაკალიც არ ჩრიალებს, მათი კი ბამბაც ხმაურობს. შერე თუ შეიკრიბა ეს ძვირფასი ცნობანი, სად ალაგია, ვინა ნახა და ვინ გამოიყენა? თვალთ არავის უნახავს ეს მითიური მასალა.

6). თ. გალიცინმა ბრძანება გასცა—ხიზანთა პროტოკოლებში არ უჩვენოთ ზომა მიწისა, რომელიც ხიზანს უჭირავსო. ჯერ ერთი—ეს ბრძანება არღვევს არსებულ კანონს; კანონის დამრღვევი კი ღირსია სასჯელისა, ხოლო მეორე ისაა—გაგონილა სადმე, რომ მიწად-მფლობელობაზე ზრუნავდე, ადგენდე კანონს და არკი იცოდე—ვის რამდენი დღიური უჭირავს? ამგვარი აბსურდი მარტო ჩვენში თუ შეიძლება, თორემ არა გვეგონია სხვაგან სადმე შეიძლებოდეს სადმე.

ამბობენ, ხიზნებს მიეცემათ 23.000 დესეტინა მიწაო. საიდან გაჩნდა ეს ციფირი? ვინ გაზომა სახიზნო მამული? აი ოთხ კომლს ტამელს 600 დესეტინა უჭირავს. თითოს შეხვედება 150 დესეტინა სახნავი, სათესი, ტყე, საძოვარი და სათიბი. თუ ჩვენი ნათქვამი ტყუილია, რატომ არ გვამტყუნებთ? მაგრამ საიდან გაგვამტყუნებთ, როდესაც ეს ცნობა ამოღებულია ოფიციალურ რაპორტიდან?

ხარჯის ამკრები ინსპექტორნი ჰმოწმობენ, რომ ხიზნებს უჭირავთ 23.000 დესეტინაო. როგორ, ბ. ინსპექტორებმა ფეხით შემოიარეს სახიზნო სოფლები და ისე დაზომეს? ან პლანებზეა გამოყვანილი ხიზანთა მამულის რაოდენობა? არც ერთი, არც მეორე. თვითონ ხიზნებმა უთხრეს ინსპექტორებს—ამდენი მამული გვიჭირავსო და იმათაც აღნუსხეს თავიანთ დავთრებში. ხიზნები გიყები ხომ არ არიან, სინამდვილით ჩააწერინონ მამულის რაოდენობა და ერთი ათად მეტი იხადონ სახელმწიფო საადგილ-მამული და საერობო გადასახადი. ამის გამო მოწინააღმდეგენი კანონ-პროექტისა ამტკიცებენ, რომ ოცდა სამი ათასის მაგიერ შეიძლება ასი ათასი დესეტინაც მიეზომოთ ხიზნებს.

7) ყველგან, როცა მიწის—მოწყობაზე მიმდგარა საქმე, უეჭველად ვარაუდში მიუღიათ რაიმე ნორმა, ხოლო ხიზნებს უნორმოდ აძლევენ მამულს. დროებით-ვალდებულს ეძლეოდა კომლზე მაქსიმუმ 5 დესეტინა სარწყავი, ან 10 დესეტინა ურწყავი, იმერეთში გიცილებით ამაზე ნაკლები, ესეც არ იკმარა კანონპროექტმა და ხიზანს ანიჭებს სერვიტუტს ტყისას, წყლისას და საძოვრისას. ხიზნებს დაუმტკი-

ცებენ იმ ნაქრებს, რაც ხელში უჭირავს. მამულის ნაქრები კი გაფანტულია, განსაკუთრებით მთა-გორიან ადგილებში. ასე რომ მთელ-მთელი მამული მათს სარგებლობაში დარჩება. მამულის პატრონი ნომინალურ პატრონად იქნება მამულში, ან აგარაკში და უნდა იხადოს გადასახადი. შაურის სარგებლობას ვერ იხილავს პატრონი სერვიტუტებით დატვირთულ მამულში. ვინ გაჰხედავს და შევა ასეთს სოფელში იჯარით ასაღებად მამულისა? მოიგონეთ კოშკელების და იფნარელების საქციელი. სენატმა მართალია, უარი უთხრა—ხიზნები არა ხართო, მაგრამ აბა გაჰხედეთ და აბძანდით იფნარში შენის საკუთრების სასარგებლოდ. თვედორე ლლონტსაც კი ვერ ვურჩევ იქ ასვლას.

8) მეფის მოადგილე კავკასიაში ზოგ ხიზანზე ბრძანებს, რომ იგი ფიქტიური ხიზანიაო, ზოგი მონათლა როგორც „პოდლოენი“ და ერთს ლონიერს ჯგუფს დაარქვა „ტერრორისტი“. ამ ჯგუფმა ძალით მიითვისა საექვო უფლებანი (обладатели минимыхъ правъ) და ამ საექვო უფლებას იარაღით იცავენო. სახიზნო კანონ-პროექტის მოწინააღმდეგენი ამტკიცებენ, რომ ამ კატეგორიის ხიზანს ვერც ერთი მთავრობა სხვისა მამულს საკუთრებად ვერ მისცემს. თუ შეუძლებელი მოხდება, მაშინ უნდა ვიფიქროთ, რომ ტერრორისტობა სარფა ხელობა ყოფილა, რადგან სხვის მამულს საკუთრებად მოგანიჭებენ. მაშინ გაბედნიერებულ ხიზნებს უეჭველია წაჰბაძავენ უმამულო სახასო გლეხნი და მცირე მამულიანი დროებით-ვალდებულნი (დღეს უკვე მესაკუთრენი) და ტერრორის გზას დაადგებიან პრემიის მისაღებად. უნდა იფიქროს ადამიანმა, რომ ვერც სახელმწიფო სათათბირო და ვერც საბჭო ამ გზას ვერ დაადგება და თუ დაადგება, მაშინ რაღა გვეთქმის, უნდა ვსდუმდეთ.

9) რამ შეუწყო ხელი ხიზანთა გარემოებას? მოწინააღმდეგენი ამტკიცებენ რომ ძველი ხიზნობა იყო უწყინარი. ისტორიული ხიზანი გაჰქრა, აღარ არსებობს, ზოგი ქალაქად წავიდ-წამოვიდა, ზოგი მესაკუთრედ შეიქმნა. დღეს სრულებით აღარ გვეგულება ისტორიული ხიზანი. ახალი ხიზანი, ძალზე რომ იკბინება, გაჩნდა 1861 წლიდან. ამ დროს დაიწყო ჩვენში გამიჯვნა. თვისება ჩვენებურ გამიჯვნისა ისაა, რომ ყოველ ვიგინდარას, ყოველს გამვლელ-გამომვლელს შეუძლიან განაცხადოს თავისი უფლებანი გამიჯვნის დროს, მიუხედავად იმისა, ეკუთვნის რამე თუ არა გასამიჯნავ აგარაკში და ასეთს კაცს მიწის-მზომელი სწერს როგორც მონა-

წილეს აგარაკისას. გამიჯვნის დროს ატეხილი დავა გრძელდება ოცს, და ოცდა ათს და ზოგჯერ ორ-მოცს წელს. ვიდრე დავა არ დასრულდება, ნამუსი-ან პატრონს არ გამოუყოფენ თავისს ნაწილს. თავ-ზე ხელაღებული მონაწილე-კი, რომელსაც შეიძ-ლება სულ ხუთი დღიური არ ერგება, სარგებლობს ამ გარემოებით და ასახლებს გარეშე კაცს ხიზნად საერთო მამულში. აი ესეთი რთული რამ დაიჭყო ჩვენს კურთხეულ საქართველოში, დაიძრა მთა და ძირს იხუვლა. რატომაც არა. ფლავს არიგებენ და ვინ დაიწუნებს მსუქან საქმელს. ხიზანთა მოტრფია-ლე „სახალხო გაზეთმა“ საოცარი წერილი დაბეჭდა ლეგატუსისა. საფალავანდიშვილოში, სადაც 30,000 დესეტინა ითვლება, მთიდან ჩამოსულ ხიზნებს 10,000 დესეტინა დაუჭერიათ, ხოლო მკვიდრს დროებით ვალდებულს ჰქონია რაღაც 600—700 დესეტინა. დასვლებთან ბრძოლაში გართულს გაზე-თის სულის ჩამდგმელს ალბად არ წაუკითხნია იგი წერილი. თორემ აბა რა მოსათავსებელი იყო იგი წერილი გაზეთში.

10) მიუხედავად ყველა ნათქვამისა, თუ მაინც იძულებით შეყიდვა დაკანონდება, თანახმად ანდა-ზისა — ძალა აღმართსა ჰხნავსო, აუცილებლივ საჭი-როა სერვიტუტების მოსპობა. ახლად დამტკიცებულ მიწის-მოწყობის კანონთა ძალით რუსეთში სპობენ ყველა იმ დაბრკოლებას, რაც ხელს უშლის რიგი-ან მიწად-მფლობელობას. ასეთია სერვიტუტები, არევ-დარევა მიწის ნაჭრებისა და სხვა. თუ ეს არ იქმნა განხორციელებული, ყოველი მადლი დაეკარ-გება მომავალს კანონს და რამდენიმე წლის შემდეგ ისევ თავში საცემი გაგვიხდება საქმე.

მოკლედ ესაა შინაარსი იმ მოხსენებისა, რომელიც გადასცეს დეპუტატ გელოვანს სათათბიროს საადგილ-მამულო კომისიაში წარსადგენად. გელო-ვანმა პირნათლად აასრულა თხოვნა. კომისია სახ-ტად დარჩა და მთავრობის წარმომადგენლებს მოს-თხოვა პასუხი. რადგან პასუხი ვერ მიიღო კომი-სიამ, დაადგინა: გადაეცეს პოდკომისიას კანონ-პროექტი ვრცელის მოხსენების წარმოსადგენად პირველ თებერვლამდე 1914 წლისა, ხოლო ეთხო-ვოს მთავრობას შეჭკრიფოს საჭირო ცნობანიო. —

ამ გვარად კავკასიის მთავრობის კანონ-პრო-ექტი უდღეური გამოდგა მიუხედავად იმისა, რომ კავკასიის იურიდიულმა საზოგადოებამ მოიწონა იგი.

პოდკომისია მალე შეიკრიბა, აღარ მოუცადა დამატებითს ცნობებს. პოდკომისიის კრებაზე სენა-

ტორმა ნიკოლსკიმ განაცხადა, რომ იმ ცნობებს, რომელსაც თხოულობს საადგილ-მამულო კომისია, ხუთ წელიწადს ვერ შეჭკრებს მეფის მოადგილის გამგეობაო. კანონის განხილვა და მისი დამტკიცე-ბა-კი ფრიად საჭირო და საჩქაროაო, რადგან ხიზ-ნები ჰდელავენ და ანარქიას ბოლო უნდა მოელო-სო. სენატორ ნიკოლსკის ასეთმა განცხადებამ ძლი-ერ იმოქმედა პოდკომისიაზე და გადასწყვიტა დაკ-მაყოფილდეს იმ ცნობებით, რომელიც წარუდგინა სათათბიროს მეფის მოადგილის გამგეობამ. კანონ-პროექტი განიხილეს მუხლობრივ და თითქმის სავ-სებით მიიღეს იგი. შეიტანეს მხოლოდ ის ცვლი-ლება, რომ ყველა ხიზნისათვის სავალდებულოა ერთგვარი ფასი მიწისა, იმისთვისაც ვინც ღალას იხდის მოსავლით და იმისთვისაც ვინც ფულად იყო გაბეგრული.

პოდკომისიის დასკვნა მოხსენდება საადგილ-მამულო კომისიას 20 იანვრიდან 1914 წ.

რადგან ოქტომბრისტების ფრაქცია დაირღვა და დაიფუშა, ხოლო ს. ი. შიდლოვსკი ამ დასიდან იყო არჩეული, შეიძლება კომისიისთვის სხვა თავ-მჯდომარე აირჩიონ.

პეტერბურგი.
8 დეკ. 1913 წ.

ან-ფარი.

რისთვის მიულოცო?

რისთვის მიულოცო საქართველოს ახალი წელი?

მე კეთილს არაფერს მოველი 1914 წლისაგან როგორც არ მოველოდი წარსულ 1913-საგან როგორც არ მოველოდი 1901-საგან როგორც არ მოველოდი 1801-საგან და ამიტომ რისთვის უნდა მიულოცო საქარ-თველოს ახალი წელი?

იქნებ მომავალი წელიწადი ბედნიერ იმედს გვიღვიძებდეს და განახლების ნუგეშს გვაძლევდეს? ტყუილი ოცნებაა!

ქართულ ცხოვრებაში, არსებითად და ჩვენდა სანუგეშოდ დღემდის რა გამოიკვალა?

თუ მე-XIX საუკუნის მოწინავე ქართველობა რუსს მაღალ და დაბალ მოხელეთა კულში მიცუნ-ცულვდა და მოწყალებას იხვეწებოდა.

დღეს ჩვენი „მაღალი“ ინტელიგენტთა წრენი რუსთა ინტელიგენტის იმავე კულზე მიჰკრობიან

და საითაც იგი კუდს გადიქნევს იქ ჩვენი „მაღალი“ წრეც გადაყირავდება.

თუ წარსულში ჩვენი წინაპრები მოხელეობასა და ეპოლეტებს სამშობლოს ანაცვალებდნენ.

დღეს—ქართველი მართველი ინტელიგენცია—სოციალისტურ ეპოლეტებს ანაცვალებს.

თუ პირველთ სამხედრო და სამოხელეო უწყებანი ჰყიდულობდნენ, მეორეთ—„რუსთა მუშათა პარტიები“, „ტრუდოვიკება“ და სხვა ამგვარი საქართველოს „მოყვარენი“.

და თუ წინად სამშობლო ნაწილ-ნაწილად იყიდებოდა, დღეს—„პარტიობით“ და მთლად იყიდება.

სამშობლოთი ვაჭრობდნენ წინად.

სამშობლოთი ვაჭრობენ დღესაც.

მაშ რაღა გამოცვლილა?

არაფერი...

მაშ რა კეთილს უნდა მოველოდეთ 1914 წლისათვის?

არა! საქართველოს ჯერ ახალი წელი არ დასდგომია!

საქართველოს ახალი წელიწადი იქიდან დაიწყება, როდესაც თავის სხეულს ერთს საშინელ პარაზიტს მოაშორებს:

ქართულ მოწინავე წრეების ფუქსავატ კარიკრიზის...

რომლის ძვირ „სხოტებს“ ქართველი ერი თავის გამხდარ კისრიდან იხდის.

აი, ეს წელიწადი მართლაც ახალი და განახლების წელიწადი იქნება!

და მაშინ მეც გულწრფელ სიხარულით მულოცავ და დაულოცავ ჩემს სამშობლოს ახალს და ბედნიერ მომავალსა.

ეკალი.

მტარვადის ციხე

შუა ღამეა. უქარა ღამე. ღაფვარდ ცაზედა მთვარე გაშკაშებს და თოვლით გადაბეჭტილ სპუტაკ მიდამოს იდუმალობით სასუე შეხედულობას ასლევს.

დიდებუდის თავად ზაალის დიდი სასახლე ამ მთვარის შუქზედ უფრო დიდად სჩანს და რაღაც ზღაპრულ მდეგების უშველებელ სადგურსა ჰგავს.

სასახლის და იმის გვერდით მდლა ამართულ კომპის ზოდი დიდ მანძილზედ ჩრდილსა შდის და სკერთა გაბრწყინვალეებულ სურათზედ შავი ვეშაპივით გადაშობილა.

გარშემა სრული სიხუმე შეფობს, არსაიდგან ხმა, არც მოძრაობა, მხოლოდ აქა-იქ სარკმელებიდან სინათლე ბჟუტავს და ეს სინათლე ერთად ერთი შჩვევებულის იმისი, რომ სახლი მიტოვებულ არ არის. დაახ, სასახლე ხალხით სავსეა, მხოლოდ მშვენიერ ხუმათ საქმობენ, რადგან ბატონა თვით მდივრის და ვეველას მასთან სიფრთხილე მართებს.

ქვემო სართულში ოჯახის ბურჯი—დასახლისა იისახარი, საშობაო სამზადისისა და რამდენიმე მოსამსახურე გაფანტვებით ასრულებს იმის ბრძახებას—განკარგულებას. აუარება ხორაგუელა დიდის ხონხებით აქვე აწვევია და მზარეულთ უხუცესი ნინიკაც დიდ უოემანშია: არ იცის, საადგან იქოს გამსმინდლება. დიდი ბატონის ნახადრევის მშველ-იშმის ხორციით, იისახარის ხელზედ ნასუქის ინდაურ-ქათმით, თუ ნადრევის ბატკან-ხაბიჭვრით? ან თუ ვაბლუ-ფლავს, ნუშ-ქიშმიშით შეზავებულს, მისცეს მან უზირატესობა და ამის შესახებ იისახარს რჩევას ჰკითხავს.

— ვეველაფერს, ვეველაფერს უნდა გაუძღვე, დაუშურველად უნდა შეშხადდე, ჩემო ნინიკა, ლხინა იქნება დიდი, მადარი! ჩემი აღზრდილი მზეთ-უნახავი, ჩვენი თამარი, როგორც ამობენ, ხვალ უნდა გახდეს სარძლად მეფის ძის ნარიმანისა და ხომ მიხვდები, რომ ხვალინდელი ჩვენი ნადიში სულ სხვა არის—ის ნადიშია ნადიმთ ნადიში! აქ იქების დიდნი მთავარნი, კვისკაშოსნი, თავადთ-თავადნი და აზნაურხი წარჩინებულნი.

— წითელი ღვინო ბუფანაურის და თეთრი ღვინო შაქრანისა რუმბუბითა სდგას? —მერაქიფევე, ხომ მზად გაქვს ჭურჭელ-სადვინე, კელები, აზარფეშები, ვანწი რჩეული და გამჭვირვალე, ბროლის ჭიჭლები წითელ ღვინოსთვის?

— სუუველაფერი დაწმენდილია, დალაგებულა, როგორც რიგია!

— ხაბაზო, ჰაუდე, შენ რაღას იტყვი?

— მეც მზად გახლავარ: შოთი, ღაფაში, ქალა, ნახუქი, ხაჭაპურება გამომცხვარი მაქვს და ამდენია ღვთისა წყალობა, რომ სამას კაცსა სამ დღეს უეოფას!

II

ზაალის სახლსა, როგორც ზემოთ ვსთქვით, გვერდს აკრავს კომპი, ტურფად ნაკები, ჩუქურთმებითა აჭრელებული. ეს კომპი იყო მტერთ უძლეველი. შიშის ზარს ჰგებდა თავის გარშემო. საწყობი იყო ტუვია-წამლის, თავიდ-ბოლომდე სასუე იარაღით, კომპის სარკმლიდან ზარბაზნის ღულა დღესაც კი მოსჩანს.

დღეს კი, როდესაც ცოტადენად მტერი მიუყნდა

გონების დაუმორჩილებს... ჩემთვის რომ რაღა, შეთვის მძახლობა დიდი რამ არის! მაშინ ჩემ ბედსა ძღვენი არ დაჭეუფს. და ჩემ მტერთ გუნდი მიწას გვეკვრის, სულს გაინაბავს. გაუშლი მე მაშინ არწიფებრ ფრთებსა, გაუინაგარდებ და დაგიმონებ მთას აჯახებულს...

— ეს რა ხმა ისმის?... უცებ შესწევითა წაადმის თქონი თვისის ცნების და გადახედა დაბლა, მიწადგრაისკენ. იქ ხევის კალმა მიაჭენებდა თეთრ ცხენსედ მჯდომი ვანზე ჭაბუკი.

— ვინ არის ეს? საით ეოფილა შეაღამისას?

— აა, შავარდენია მადლაშვილი... მადლაშვილი, ჩემი ნათლული! აქ რა უნდოდა?

„ის თურმე ეტრთვის შენ ქალს მშენიერს და შენი ქალიც ბანს აძლევს თურმე“, დარეჯანმა სთქვა...

— არ დაუუჭურე ჭარი მკვანა! როგორ გაჭბედავს! როგორ გაჭბედავს თავხედი გლახა, უჭიმოს შვილი!.. თუ მართალია მკვანის რამესი, შევაძინებ, კისერს მაგუგრებს იმ კუდა-ბოიკას!.. ჩრემს ვაფრქვევინებ მშენიერს ქალსაც... ახ, ღმერთო ჩემო, რა რიგა ვშოფთავ! გული მისკდება... ტვინი შერევა... ვით გავათენო ეს ღამე გრძელი!.. როგორ მოვიქცეთ? როგორ დავრწმუნდე? რა გზას დავადგე?

აჰ, გინასიებთ, სისხლს თქვენსას დაგლევე, მუხანათებო!.. ვინ იცის იმ უგვარომ ჩემს ასულს წმინდას ხელიც შეახო? ხვალ რაღა უთხრა ბატონიშვილსა?... ვაი სირცხვილს, თავლათვის დასხმავ და მერე ვისგან?— შეილაღ შეკვეთილს, ჩემის ხელითა მიწონცხებულს და წინაკისგან ამას ვულოდი?... აჰ, მოთმინებავ, ნუ მიმატოვებ, მაკონე რამე საშუალება, რომ სამინჯლის შურის ძიებით იგი ვაწამო... იქნება ვცდებო?... იქნება აქ სადმე, სამუხსლეში ეკუდვის ვანზე? - ღამაზი გოგო ელისაბედი, ან ქვრივი წინონ, მთვარისა მკვანისა?..

V

გათენდა დილა, დილა ბრწყინვალე, ვით თვის დღე იგი, „შობის“ მიზეზით გაბრწყინებულა. მადლა მთის თავზედ ძველ მონასტრიდგან ზარი მთისმა და კანიფანტა მოელ ამ მხარეზედ. თოვლ ქვეშ მიეწულ ხალხი შეინძრა და ჩვეულებრივ დიდი, შატრა, ბერი და ნორჩი სადღესასწაულოდ გამოწობილი, ადმარას შეუდგა და ბერებთანა ტბილს ხმას სერობას ხმა შეუერთა და მუხ გაისმა კბინი ცხოველი; „შობამან შენმან ქრისტე ღმერთო“...

ზაალის სახლმაც გამოიღვიძა. დღეს მზის სხივებზედ ის სულ სხვა იყო. მრავალთ-მრავალი მსახურთა ჯარი დაფუსფუსებდა მისა გარშემო, ასუფთავებდნენ ეზო-ეზოებსა მისასულელ გზასა, მეჯინიბენი ცხენებს ჭკაზმა-

ვდნენ არაბულებსა. ქვემოდან შემოდ ეზიდებოდნენ სუფრის სამზადისს: ურიცხვს ჭურჭელსა და სანთვაკს.

იისახარი დინჯად, შორს მჭვრეტად წინამდევრობდა და ეოველს საგახს ბიხას უჩენდა. დიდ დარბაზშია, რომლის ცადა ქნაღს მძიმე ჭერს, მისი ბოძი ძლივს იმაგრებდა, სუფრა გაშდეს აქროს ქსოვილის და ჯამ ჭურჭელით ვარაყიანის, აქროს საღვინით ვერცხლის კულებით, აზარფაშებით, ნათალი ბრალის შუშა-ჭაქებით იგი შეამკეს. ვერცხლის ღახვრებით ხორაგი დასდგეს, საქსონის ჭურჭლით ქადა ნაზუქი, ნამცხვარი შური, სურნელთვანი, მრავლად დააწესეს, თაიგულების სამაგიეროდ მწკანე ფარხისა ნაჭერით საყსე სუფრის თავბოლოს ბრალის ნათობა ჩამომწვრიავს. სუფრის გარშემო ქაჩა, ხალხს მძიმე—ძვირფასი შემოუფინეს და ზედ დორები, მუთაქები აქრომკედითა ამონაქარგი შემოეუარეს.

შუა დღის ჟამსა ვეველაფერა უკვე მზად იყო. გაბრწყინებულა დიდი დარბაზი სამიუფო ხალატს ემკვანებოდა და მსახურთ გუნდი გამოჭიმული და დარასტული სტუმართ ელოდა.

წირვისა შემდეგ ვეველაზედ აღრე ზაალ მობრძინდა. თვალი გადაავლო შეუფრ სამზადის და იისახარს მადლობა უთხრა: „ჩინებულა ხარ დიასახლისო, ჩემო ბებერო, მაგრამ ერთი რამ გამოგეპარა და, თუ გამართლდა ჩემი ეტყები“!

— მობრძინდებიან, მობრძინდებიან! ამ სიტუვებით შემოირბინა ზირის ფარეშმა, შატრა ბიჭმა და იისახარ თავზარდაცემულ ბატონის სიტუვით, უკან ჩამოდგა. შემუსიკეთა დაჭკრეს ხალარა და წინწილაკი...

უველა დალაგდა თავ-თავის ალაგს. სუფრის თავს დაჯდა ეზისკობლისა, მის გვერდით ცაღმხრივ წული შეთვისა და შეორეს მხრით სახლის შატრონი და მას მოუჯდა ქალი თამარი და დანარჩენი ვეველა წვეულნი ხარისხის დაგვარ, როგორც წესია ქართველის სუფრის, ამოირჩიეს ენა შეტუველი თამადა-ბრძენი და გაამართა მეჯილასი დიდი, სწორუმოვარი.

მაგრამ ვეველას სჯობს ზაალის ქალი, ის ვარსკვლავა უხვ მასწინძლობის და ვეველას თვალი იმისკენა რბის. აქროს ქსოვილითა შებურვული აქვს თავ უბა-კაისური და დიდი ჯილა იაკუნდისა თეთრ შებლს უმშკენებს. მწვანე საკვრდის კაბა აცვია და მარგალიტით მძიმედ ნაკერი აეთრი სარტუელი.

ის დინჯათა ზის თავხადუხული და მხოლოდ ქვეშ-ქვეშ ათვალეურებს წვეულთა რაზმებს.

უცებ შენიშნა სუფრის ბოლოზე მან შავარდენი, რომელიც კრძალვით მას შესტქეროდა და მისი ეშხით იბნიდებოდა. რა რიგ მშვენოდა, რა ეშხით იყო იგი აღ-

სახსე! მტერს და მოუვარეხ ეველას კროგვარად ჭაბუკ მკოსანსუდ თუალი რჩებოდა. ცაცხლებორ ეერთო ხეცი თამარი, წელში ვასწორდა, ეკლს მოიდერა და თავის სიტრფოს მან კაუდიმა, მერე ფიადა წითელი დვინით ხელში აიღო და მას ანიშნა, რომ სვამს იმისს სად-დეგრძელსა.

შავარდენმცრა გაიქოკრა ნიშანი ქალას და ამის შემდეგ სუეველაფერი გაქრა მათთვის: სუფრაც, წვეულებიც და დიდი ღვინიც უფსკრულს ჩაიქცა. ისინა მხოლოდ ერთმანეთს სჭკრეტდნენ და ამ ჭკრეტაში იყო იმათთვის მოთელი სოფელი, სინტოცხლის მრწამსი...

ზაალი გრძობდა, თვალთ ვხედავდა ეველას ამებს... დარწმუნდა ხათლად თავის ეჭვებში და დაიზმუვლა შესაზარელად. ცაცხლები გახნდნენ იმას თვალეებში. არც მას ესმოდა სტუმართა ღვინი, მოვალეობა მასწინძელისა სულ დაავიწყდა, ის მალად ათრთოვდა, კრიჭა შეეკრა, სახეზედ რკინის კადეკრა ფერი. მაგრამ ვინ იყო ეურის მკდებელი, ვილა არჩევდა მავს აეთრისაგან? ბუღახურის და შაქრიანის დვინო გამეუდა სტუმართა შორის და დაუბნელა ოვალთ მხედველობა.

— რა ამბავია ზაალის თავსა? ნეტა რა სტკივა, ან რა ეწეინა?

კუნტულში მდგომი იისახარი მხოლოდ ხედავდა ბატონის ტახჯვას და არ იცოდა რითი აესხნა.

— ნეტა რად მითხრა შე ის სიტუეები, ან რა გავშირი აქვს მისსა სეკლას იმ სიტუეებთანა?

VI

დიდხნს გაგრძელდა ღვინი უზომო, გამხიარულდნენ მღვდელნი და ბერნი, კარის კაცები და აზნ-ურნი. „მრავალ ჟამიერ“ და შემუსიკეო დაფი-ხადრა ეურს აურუებდა.

შავარდენი და თამარი კიდეც მალდა სიფეროში დახვარდობდნენ, იქ ნეტარობდნენ და ნექტარს სმიდნენ.

ზაალის შოფოთვა საზღვარს კადვიდა, მან ველარ შესძლო თავ შეკავება და ზე-წამოხტა:

— შე, ბატონო ახლა მსურს თქვენი ეურადლება სხვა გასართობით დავიმისხურა. მინდა გაჩვენოთ ხმალი, აბჯარი, მამის ჩემისა და ხმლის ტრიალი, მისი ხმარება ზაალიშვილთა ჩამომავლისა...

ეველა განცვიფრდა ღვინის დაღვევით, მაგრამ მასწინძელს დეემორჩილდნენ და ეურს უგდებდნენ.

ზაალმა სწრაფად ხმალი კედლიდან ძირს ჩამოიღო და თქროთ შეჭკდილ ქარქაშიდან ხელის ვანკალით ამოაწვდინა.

— ხომ ხედავთ ამ ხმალს ჩინეიულსა? ეს ხმალი ჩუნი დამტყველი, ამით ვიზურობდიოთ იმ მტერთა

კრავს, ვინც ვახედავდა ჩვენ დამცირებას, გვარის შერ-ცხვენას და მუტინარებს თავებს ვჭრიდით.

— და აი ეხლაც დრო დადგა დაჯის!

— აბა, შავარდენ მალაღაშვილს, მისევე წამოდექი ხმალი შენც ხომ გაქვს? შენთან მსურს დღეს შე კენ-წდაობა!

— ჩემთან!... მხად ვარ ბატონო... მაგრამ სიტუეის თქმა აღარ დასცადა... და ჩამზედ თავი მშვენიებით სახსე შავარდენისა, მიწაზე ეტლო...

ხალხი გაოცდა... საშინელე ამ იგი შეიძერა... თამარი ადგა... თავზედ ღვინი შემოიგლაჯა, საკინძი მკერდზედ ჩამოიწევიტა და მამას მუხთაღს მხოლოდ შეხედა და ეს შეხედვა დახვარზედ ეფრო მჭრელი აღმოჩნდა; ზაალს მან დასცა შიშისა ზარი... ხმალი დაფარდა... კედელს მიეურდნო... მერმედ თამარმა სწრაფდ დაიხოქა და ჯერ ისეუ თბილს ბაგეს სიტრფოსას ის ეახობრა... გულში ჩაიკრა და მისი სისხლით მთლად შეიღება უბე და კალთა, შემდეგ საჩქაროდ მან მიიბინა კომკის სარკმელთან და მინამწვინმე კონს მოვიდოდა, ძირს გადაეშვა.

უფსკრულმა ჩანთქა წვეილი ვარსკვლავი მანათობელი და ხალხმა დაჭკმო მამა მკობელი და სახლსა მისსა მტარვალის ციხედ დღესაც უწოდებს.

ეკ. გაბაშვილისა.

მე მსურს სიცოცხლე!..

მხევ, ამობრწყინდი, განახლდეს კენესა, ამოაქოთონ ფიქრებში გული, რომ დავეწაფო კვლავ სიცოცხლესა, ახალ ტანჯვათა მოწყურებული. ტანჯვებში სული განმისპეტაკეს, გულში აღმიძრეს უმანკო ლოცვა; ტანჯვებში ღმერთთან მალაპარაკეს, გადამაფიწყეს მიწაზე ცოცვა... მე მსურს სიცოცხლე: კვლავ ვიაზროვნო, კვალად ვიტანჯო, დავღვარო ცრემლი, დავკარგო სევდა, რომ კვლავ ვიპოვნო, ფიქრთ გამოქედით დავსაჯო გრდემლი. მე მსურს სიცოცხლე, გესმით, სიცოცხლე! მინდა უყურო მიწასა, ცასა, რომ განუყრელად მსდევდეს სიობლე, რომ განვიცლიდე მუღმივად წვასა!

ი. მქედლიშვილი.

ნამცვრევი

თუ საქართველო აღარ იქნება, ქვა ქვაზედაც არა ყოფილა.

*

ქართველი კაცი ყელსაც რომ იჭრიდეს, გულს მაინც არ გაიტეხს: აი ახლა მოვა ჩემი მოკეთე და დანას დამაგდებინებსო.

*

ქართველის ღუქანში პირველად რომ შეხვალ, დახლიდარი მასპინძლად დაგხვდება, მეორედ—ნათლიმამად, მესამედ კი—ბატონად.

*

ქართველს კაცს რომ დაუჯერო, ყველა ნაკლი ქართველ კაცსა სჭირს, თვითონ კი—არც ერთი.

*

ქართველმა კაცმა ღმერთი ჭკუით იცნო, თავისი მტერი კი ვერც ჭკუით და ვერც თვალით.

*

რაც უნდა გაიბეროს ქართველი ღენერალი, რუსს პოდპორუჩიკს მაინც მეტი პატივი აქვს რუსობაშიაც, ქართველობაშიაც.

*

მდიდარი ქართველის სახლი დღეს ქარვასლაა, ზეგ—ნაოხარი.

*

რაც უნდა გაკადნიერდეს ქართველი მღვდელი, რუსს დიაკვანს იმას ვერ გაუბედავს, რასაც ქართველს ეპისკოპოზს.

*

ქართველი ისე შეეჩვია მონობას, რომ ბატონის გამოცვლა განთავისუფლება ჰგონია.

რიშ ბაბა.

უკანასკნელი ამბები

ილია ქავჭავაძის სახლის გამოსასყიდათ შემოსწირეს:

მიხ. პეტრ. სარაჯიშვილმა	25 მ.
ექ. ნიკ. მ. მელიქიშვილმა	50 —
რევაზ ალექ. გაბაშვილმა	50 —

ქურ. „კლდის“ რედაქციამ	25 —
ექ. ა. ნ. დიასამიძემ მეუღლითურთ	50 —
ექ. ვახტ. სოლ. მუსხელიშვილმა მეუღლითურთ.	50 მ.
დავით ვლ. ვაჩნაძემ მეუღლითურთ	50 —
ექ. ვახტ. დავ. ლამბაშიძემ მეუღლ.	50 —
ივ. ივ. ზურაბიშვილმა	25 —
იოსებ ივანიძემ	100 —
„სახალხო გაზეთის“ რედაქციამ	25 —
ხარკ. ქართ. სტუდენტთა ჯგუფმა	11 მ. 50 კ.

ილიასეულ სახლის გამოსასყიდად შემოსწირეს წ.-კ. გამავრცელებელ საზოგადოებას კიდევ შემდეგ პირებმა:

ექიმ. თავ. ნიკ. ალ. ჯანდიერმა	50 მ.
თავ. ზ. დ. ბარათაშვილმა	100 —
ალ. ბეს. მდივანმა.	25 —
აშ. ბეგოვმა.	100 —
ბ. ც. მდივანმა	25 —
ნათ. ვექ. ი. ა. ბარათაშვილმა	50 —
თ. დ. გ. ჯორჯაძემ მეუღლითურთ	60 —
ბ. ნ. ჭრელაშვილმა	22 —
თ. დ. ე. ჩოლოყაშვილმა	25 —
ექ. ივ. ე. თიკანაძემ	25 —
ალ. ბ. შიხინოვმა	50 —
სულ	560 მ.

შ. შიუკაშვილმა შესწირა 25 მანეთი ქართულ სხვა და სხვა დაწესებულებათ, და აქედან ხუთი მანეთი ილიასეულ სახლის გამოსასყიდად.

კიევის ქართველებში დ. მარინაშვილს და დ. ნ. ნაზებცოვს შეუგროვებიათ ამავე მიზნისათვის 53 მან. 13 კ.

ყვარლის კოშკი. ყვარლის სამკითხველოს გამგეობამ ამ ერთი თვის წინ „ახალ კლუბს“ მიმართა თხოვნით, სადაც აღნიშნა ილიას კოშკის უმწეო მდგომარეობა და სთხოვდა დახმარებას. მასთან წარუდგინა ხარჯთ-აღრიცხვა კოშკის შეკეთებისა შედგენილი ლ. ზაუტაშვილის მიერ. სულ გამოვიდა 400 მანეთი, რომელიც „ახალ კლუბის“ მამისახლისთა საბჭომ ერთხმად გადაუწყვიტა. დიდის სიამოვნებით აღენიშნავეთ, როგორც ყვარლის ინტელიგენტთა ინიციატივას, ისე „ახალ კლუბის“ კეთილ განზრახვას. ვგონებთ, რომ ეხლა ყვარლის კოშკის შეკეთება, გამაგრება უზრუნველ-

ყოფილი იქნება, მგოსნის აკვანიც მოვლილი და, როგორც ამასწინად ვწერდით, ბოლო მოეღება დაუსრულებელ და ფუქსავატ წუწუნს და გოდებას.

ამ ეამად თბილისში იმყოფება კომპოზიტორი დ. ი. არაყიშვილი, რომელიც მოუწვევია „ახალ კლუბს“ კონცერტის გასამართავად. კონცერტი გაიმართება სამს იანვარს, და შესრულებული იქნება კომპოზიტორის ახალი ნაწარმოებნი. სხვათაშორის შესრულებული იქნება „თუმ-ქალთა ცეკვა“ და სხვა.

ამ დღეებში მოხდა შეერთებული კრება ოსმალეთის სომხების ოთხი პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენელთა. კრებამ ითათბირა იმის შესახებაც, თუ როგორი საერთო გეგმა შეიმუშაონ. კრება იმ აზრს დაადგა, რომ უმთავრეს ეროვნულ საკითხებში პარტიებს შორის უთანხმოება არ არსებობს.

ქართველ გლეხთა დაღი. რედაქციამ ცნობები მიიღო, რომ ქართლის რამდენიმე სოფელს მიუმართნია თხოვნით სათათბიროს დებუტატებს ვ. გელოვანისათვის და კ. ჩხეიძისათვის, რომ მათ ყოველი ღონისძიება იხმარონ და ხიზანთა კანონ-პროექტი ასე უსამართლოდ და საჩქაროდ შეთხზული ამიერ კავკასიის მთავრობის მიერ სათათბიროს არ მიაღებინონ. რადგანაც, ამბობენ ქართველი გლეხები, თუ უკანასკნელი პროექტი კანონად იქცა, მაშინ ისეთ ძალზე შევიწროებულ და ბევრგან უმწა-წყლო ქართველ გლეხობას ტყეების და საძოვრების სარგებლობას ამ ეამად სრულიად უსპობს და სამუდამოდ ნუგეშს უკარგავს ოდესმე მაინც თავის ოფლით მორწყულ ალაგების საკუთრებად შეძენისას და ცოტადი მაინც განზე გაწევისას.

მანეთი — ათ შაურად. როგორც შემთხვევით გავიგეთ შემდგარა სომეხთა ერთი ჯგუფი, რომელსაც მიზნად დაუსახავს „სანადელო“ ფულის შესყიდვა იმ შემამულეთაგან, რომელთაც ეს უკანასკნელი ახლო მომავალში უნდა ერგოს. მანეთში ათ შაურს იძლევიან ე. ი. ნახევარ ფასში ყიდულობენ. გავაფრთხილებთ ქართველ შემამულეებს, ცოტათი თავის შეკავება და მოთმინება გამოიჩინონ და ასე ფუქსავატად ნუ შეაქმევიანებენ ქუცხოელებს თავის ქონებას, მით უფრო, რომ ეს ფული ერთი წლის შემდეგ უსათუოდ დაურიგდებათ. მასთან დებუტა-

ტთა საკრებულოსაგან მოვითხოვთ, რომ იგი საჩქაროდ შეუდგეს დადგენილების სისრულეში მოყვანას, რომელიც ამ ფულიდან ფონდის შეგროვებას შეეხება. ჩვენა ვფიქრობთ, რომ კარგი იქნებოდა ამ საქმისთვის განსაკუთრებულ კომისიის მოწესობა, რადგანაც მარტო მწყობრ მუშაობას შეუძლიან ამ რთულ საქმეში საჭირო ნაყოფის გამოტანა.

ტირიფონაში განსაკუთრებული სამხედრო კომისია დადის, იღებს სოფლის მიწების, სამოსახლეობის და თვით სახლების გეგმებს და უთვლის გლებობას — მომავალ თებერვლიდან მიწებს ნულარ მოხნავთო. სრულიად იყრება 11 სოფელი და 24 სოფელი უშამულოდ რჩება, ე. ი. ეს ფაქტიურად მათი აყრა იქნება, ქართველი გლეხები საშინელ მდგომარეობას განიცდიან. მათ ოჯახებში ტირილი დგას და პატრონი არსად უჩანს. სამხედრო უწყება მათ კახეთში გადასახლებას უპირებს დაწვრილებითი ცნობებს უახლოეს ნომრებში მოვათავსებთ.

საკოოპერაციო სექციამ ქართულ სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებისამ თავის უკანასკნელ სხდომაზე დადასწყვიტა დააარსოს ქ. თბილისში, ვერის რაიონში მომხმარებელი მაღაზია „მეურნე“. საზოგადოების წესდება და თხოვნა გუბერნატორს კიდევ წარუდგინეს დასამტკიცებლად.

რუსეთში გზავნიან ქართლის აგრონომებს: (ხარკოვში და სხვა ქალაქებში) ე. კარბელაშვილს საერობო აგრონომიის საქმის საწყობის დასათვალთვრებლად და ინსტრუქტორს ა. კახელიძეს მერძეობის და საკოოპერაციო კურსებზე.

სახალწლო ფოსტა

ვუსურვებთ:

ქ. შ. წ.-კ. გ. საზოგადოებას — „უსახსრობისა გამო“ ყველა სახსარის დაკარგვას.

დებუტატთა საკრებულოს — კიდევ ორ „იუნკერს“. **საადგილ-მამულო კომისიას** — ბუხრისთვის შეშას, რომ არ შესცივდეს.

სამეურნეო საზოგადოებას — ერთს თვალგამოთხრილ მეურეს მაინც.

საზ. „კახეთს“ — ლოთების გამრავლებას.

ქ. საურ.-ერ. ნდობის საზოგადოებათ — ვექსი-

ლების პროტესტებს.

ქ. საადგილ-მამულო ბანკებს ქართულ მიწა-წყლის გაყიდვას და პროგიმნაზიების გავრცელებას.

ქართველ მღვდლებს ავტოკეფალიას „ბლიუდ-ზედ“.

სოფლის მასწავლებლებს — მუნჯურ მეთოდს ბავშვების დასამუნჯებლად.

ქართულ გიმნაზიას შესამედ ჩაგირავენას.

„სახ. გაზეთს“ — რეზინს — საღებქად!

„ერს“ — Bravo!

„ფიქრებს“ „სიტყვებს“

„მერცხლებს“ და მათ | სომხის სიყვარულს და მსგავსს გაზეთებს — | მეგობრებას სამარცმდის.

ჟურ. „განათლებას“ საჩუქარს: „ასე ამბობდა ზარატუსტრა“ თბზულება ლ. ბოცვაძისა.

„თემს“ — ?!...

„ზაკ. რეჩს“ — გადატანას რედაქციისას ნავთლულში.

„ზაკავკაზიეს“ — მალაკნების და ღუხაბორების აღტაცებას.

ბ. გოთუას — სურპ-კარაპეტის მთარველობას.

ლ. უიფიანს — არამიანცის საავადმყოფოში დაბრუნებას.

თ. სიბირსკის — სომხურად და არა ქართულად წერას.

ბ. სტრელბიცკის — ახალ უკიფირო უდოკუმენტო კანონ-პროექტების შედგენას და თავის „პატრეტის“ ხალხისთვის უფასოდ დარიგებას.

ა. ხატისოვს — მაღალ „დამის“ მიერ შეკერილ თეთრ შარვალს.

პოლიტეხნიკუმს ნავთლულში — სუფთა ჰაერის ერთ მისხალს და „საქალაქო“ მიწას.

ქართლებს — მანთაშევებს, აკულოვებს და მერე სასიამოვნო სიმღერას: „Последний денечек“ -ს.

კახელებს — კახურ მრავალ-ჟამიერისაგან მოსვენებას.

იმერლებს — ქართლ-კახეთში შემოხიზვნას და უკანასკნელთა განთავისუფლებას სხვათა „ხიზნობისაგან“.

მთელ ქართველობას — ი. გოგებაშვილის საყმაწვილო მოთხრობის წაკითხვას: „იავნანამ რა ქნა?“

ლიმონა.

ქართული თეატრი 1913 წ.

შაბლონური ბაასი თეატრის მნიშვნელობაზედ საზოგადოთ, — მის ესთეტიურ-მნიშვნელობაზედ, მის, გონების გამახალისებელ, გრძნობის გამთაქიზებელ და ენის მაწრობელ თვისებაზედ; და კერძოდ — ჩვენს სამშობლო სცენაზედ, მარტოოდენ საცა ვითვისებთ ცოცხალი, კულტურულ-ლიტერატურული ენით გამოთქმულს აზრებს, საცა, ჩვენს უკულმართობის დროს, თვით პოლიტიკურ აღზრდასაც ებადება ძირები, — იქმნება ატმოსფერა ერთსულოვნობისა, — ამ საგანზედ ბაასი შორს წაგვიყვანდა და მის სასტიკ მოთხოვნილებათა სფეროში, ქართული თეატრის წრეგანდელი პროგრესი დაიჩრდილებოდა. ამ უმაღლესი საზომით რომ მივადგეთ ჩვენი ეროვნული რამპის შესავალს, ბევრს სასურველს ვერასა ვნახავთ, რადგან ბუნებრივი ტალანტი, ღვთით ნაბოძები, ბევრია თითქო, მაგრამ წვრთნა კულტურული, შეგნება საკუთარის დანიშნულებისა, განსკვრეტა ხელოვნებითი ტიპისა — მეტად ნაკლები... ისე ნაკლები, რომ... ეპ, დღეს არ მინდა ამაზედ ლაპარაკი.

დღეს ქართული თეატრი გარდამავალ ხანაშია და ამიტომ კრიზისს განიცდის: ერთის მხრივ ბლომადაა ძალა შემოქმედებისა, ის ნიჭი, რომლიდანაც იფურჩქნებიან უცხო ყვავილნი ადამიანის ჰენიისა, და მეორეს მხრივ მეტად ნაკლებია მკაცრი ხელი, რომელიც ხელოვნებისთვის არ ზოგავს პიროვნებასაც კი, ამ უმაღლეს წერტილს არსებისას. ხელოვნება თვით არის განპიროვნება, გამოკვეთა, გამოსურათება ზენაარ იდეათა და ამიტომ მისთვის, როგორც უმაღლეს ღვთიურ პირისათვის — არ არსებობს სახე ცალკე პირისა.

მხოლოდ ამ იდეის მიხედვებით მიაღწია რუსულმა „სამხატვრო თეატრმა“ მთლიანობის აპოგეის; თუმცა, უნდა გამოვსტყდეთ, ეს მთლიანობა მეტად ძვირად უჯდება მაყურებელს რაკი ხელოვნებისათვის გაღახულია ხშირად თვით სული ნაწარმოებისა. ამ მხრივ ჩვენი სამშობლო სცენა უფრო მეტს ძვირფასს მასალას წარმოადგენს, რადგან არასოდეს მზიური ტემპერამენტი ჩვენის ერისა არ ჩაიკვეცება ისეთ განსაზღვრულ ფორმაში, როგორშიაც ყალიბდება ჩრდილოელი. სამხატვრო თეატრში ბევრია სიმხატვრე, თუ იტქმის ასე, მაგრამ ნაკლებია თვით სინამდვილე, სი-

კოცხლე. და რადგან თვით ბუნებამ მოგვანიჭა, მზის სხივთა საშუალებით, ტემპერამენტი ინდივიდუალისტური, ჩვენ უფრო მეტი გვმართებს დისციპლინა ერთობისა, მაგარი ხელი, შემაკავშირებელი ცალკე რკალთა და აქ, სცენაზედ უდიდეს ადგილს იჭერს რეჟისურა. რეჟისორი ისეთივე შემოქმედია, ისეთივე ძალა უჭირავს ხელთა, როგორც იუპიტერს, როცა იგი ელლინთა კულტურულ ცხოვრებას ხაზავდა და აყალიბებდა, ან როდესაც რომაელთა ლეგიონერებს ქვეყანასა ჰფენდა, ერთი მთლიანი სურათის გამოსაქან კაკებლად... საკაცობრიო სურათისა. რეჟისორი მბრძანებელი და იმავე დროს საყვარელი მბრძანებელია მსახიობთათვის, რომელნიც მისი გონების, ესთეტიური გემოვნების და შეგნების სალაროს ექვემდებარებიან.

გვყავს თუ არა, ასეთი რეჟისურა? არა, ჯერ არა! და მხოლოდ კი მას შეუძლიან ამოკრება იმ თვალმარგალიტისა, რომელიც უხვადაა გაფანტული ჩვენს სცენაზედ, რომ მათგან უკვდავი გვირგვინი დაადგას სამშობლო მელბომენას.

ყველა ამისათვის კი სიყვარულია საჭირო, საქმისადმი დიდი სიყვარული და შრომა. ეს უკანასკნელი კი მეტად უცნობი ხილია ჩვენ მსახიობთათვის. ძველი არტისტებისათვის სულ ტყუილი ლაპარაკია, რომ როდისმე შეეთვისნენ შრომას, იკოდნენ მაინც როლი, რაც უფრო სავალალოა, ეს საძაგელი სენი ახალგაზრდებშიც იკიდებს ფეხსა. მათელს შთაბეჭდილებას ახდენს და გულს უმღვრევს ადამიანს ის მდგომარეობა, როცა რომელიმე შანშიაშვილი, (რომელიც არცთუ ნიჭით არის დაჯილდოვებული), ციციშვილი, ჯავახიშვილი, ან თუნდ ისეთი ნიჭიერები, როგორც დავითაშვილი, ქიქოძე, და სხ. — ივიწყებენ როლის სიტყვებს და შეჩერდებიან ან უმატებენ საკუთარს. როდესაც შეეშლება და არ იციან საით უნდა გასვლა, სად დადგომა და სხვა. ესეთი წვრილმანები ჰფანტავენ ილიუზიას, გიკარგავენ ესთეტიურ ტკობას და განა გასაკვირველია, რომ ჩვენი ინტელიგენცია ერიდება ქართულს თეატრს, რომ თავისი უფრო განვითარებული გრძნობა ოპერაში და სხვა თეატრებში დატკობს. ვაკიცხვით და დაცინვით ჩვენი ინტელიგენციის აბსენტეიზმი არ გამოსწორდება, თუ თვით მიზეზი ამ მოვლენისა არ მოვიშორეთ თავიდან, თუ არ სრულ-ყვავით ჩვენი ტაძარი ხელოვნებისა. ღვთის მადლით, ახლა დეკორაციები, ბუტფორი misc en-scene-ები და სხ. თითქო საკმაოდ კარგები გვაქვს, ტექნიკური მხარე თანდათან უმჯობესდება,

— ხანდახან პირდაპირ ხელოვნების ნამდვილ ტაძარში გრძნობს ადამიანი თავს („ელიპე მეფე“, „ანტიგონე“ „ცეზარი და კლეოპატრა“ და სხ. შრავალი), მაგრამ ყველა ეს უკან იხევს, როცა ემხრობილს სიტყვები ყელში გაეჩხირება, ან მიზნებს დაჭიწყდება სცენაზეა თუ ბულოვარზედ. ამ წვრილმანებს ისიც ერთვის, რომ ჩვენი არტისტები ყოველნაირ როლს კისრულობენ და თითქო ხალხის წინაშე გამოცდასა ნიშნავენ. რამდენჯერმე მომბდარა, რომ ერთს და იმავე პიესაში, სხვა და სხვა დროს როლები შეუცვლიათ არტისტთა შორის და ის, ვინც მარიამს თამაშობდა, თეკლეს როლს ასრულებს და თეკლე კიდევ გურანდუხტისას. ასეთი ცდა შინაურობაში უნდა ხდებოდეს, თორემ როცა ქანი ჯავახიშვილი ზეინაბის როლს თამაშობს ან ქანი დავითაშვილი გაიანეს — ეს რაღაც უწვეულო უხერხულობასა ჰბადებს.

ყველა ამას არ შემოძლიან არ დაუმატო, რომ ევროპიული ისტორიული პიესების დადგმის დროს — მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს გარეგნულ ფორმას, თორემ ჩვენი მსახიობნი, ქალნი თუ კაცნი, ჰერცოგებისა, პრინცებისა თუ გრაფინიების როლში საყველიეროდ კარნავალს გვაგონებენ ხოლმე და არა რეალურად არსებულ პიროვნებათ.

აი, ვაკვრით რა ითქმის ჩვენს თეატრზედ, რომელმაც 1913 წ. დიდი ნაბიჯი წასდგა წინ გარეგნული ფორმებითაც და ცოტა შინაარსითაც და თუმცა ნაკლი ბევრისაგან ბევრი ჰქონდა, იგი ნაკლი არა ორგანიული ხასიათისაა. მაშასადამე თამამად ითქმის, რომ... „მარც ბრუნავსო“ და ეგების 1914 წელმა სრულადაც „შეაბრუნოს“ ღვთიური სიმართლის გზისაკენ. უსურვოთ რომ ახალმა წელმა ახალი ნაყოფი შეჰმატოს მის ძვირფასს, ვადუფურჩქვენელ ყვავილნარს.

რაე.

შემდეგი ნომერი გამოვა 12 იანვარს.

რედაქტორ-გამომცემელი
 რ. გაბაშვილი.

გ ა ნ ც უ ა დ ე ბ ა ნ ი

ხეხილუბის გასხვლა

ს. ს. ხეთაგურის სანერგე

მსურველთ აწვდის გამოცდილ მებაღეებს ხეხილის გასახვლელად. ცნობების მიმართვა შეიძლება წერილობით: თბილისი, ს. ს. ხეთაგურის სანერგე.

Тифлисъ питомники С. С. Хетагури.

1894 წლიდან

1913 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო ღ ვ ი ნ ო დ ი თ ვ ლ ე ბ ა ღ ვ ი ნ ო

საზოგადოება „კ ა ხ ე თ ი“-სა

ტელეფონი:
№ 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63
და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.

ელექტრო-მბეჭდავი სტამბა ს. ლოსაბერიძისა, მოსკოვის ქუჩა № 5.